

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UWEKEZAJI WA
MITAJI YA UMMA (PIC)**

**TAARIFA YA MWAKA YA SHUGHULI ZA KAMATI KWA
KIPINDI CHA FEBRUARI 2024 HADI JANUARI 2025**

[Imetolewa chini ya Kifungu cha 136(15) cha
Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge,
Toleo la Februari, 2023]

Ofisi ya Bunge,
10 Barabara ya Morogoro,
S.L.P. 941,
40490 Tambukaterili,
41105 **DODOMA.**

10 FEBRUARI 2025

YALIYOMO

YALIYOMO	i
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Awali	1
1.1.1 Madhumuni.....	2
1.1.2 Mawanda (Scope)	2
1.2 Muundo wa Taarifa	3
1.3 Msingi wa Shughuli za Kamati.....	3
1.4 Njia zilizotumika (Methodology)	5
SEHEMU YA PILI	7
2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI	7
2.1 Maelezo ya Awali	7
2.2 Uchambuzi wa Taarifa za Uwekezaji wa Mitaji ya Umma.....	8
2.3 Matokeo ya Uchambuzi wa Utendaji wa Mashirika na Taasisi za Umma zinazotumia Mitaji ya Umma.....	9
2.3.1 Changamoto ya upatikanaji wa Mbolea Nchini na gharama kubwa inayoingia Kampuni ya Mbolea TFC katika kuagiza Mbolea nje ya Nchi.....	9
2.3.2 Jukumu la Usimamizi wa Mali za Serikali zililorithiwa na Msajili wa Hazina kutoka Shirika Hodhi la Mashirika ya Umma – CHC	10
2.3.3 Tija ndogo katika uendeshaji wa Mradi wa Mabasi yaendeyo Haraka Dar es Salaam (BRT)	12
2.3.4 Kukosekana kwa mawasiliano ya barabara katika Stesheni za Mizigo kwenye Reli ya Kisasa – SGR.....	13
2.3.5 Utendaji Usioridhisha wa Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania – TEMESA	14
2.3.6 Changamoto ya Mizania ya Shirika la Ndege Tanzania (ATCL) hivyo kupelekea shirika kupata Hasara.....	16
2.3.7 Shirika la Bima la Taifa – NIC kuajiri kwa njia ya mkataba badala ya kuwa na ajira za moja kwa moja (Permanent and Pensionable)	17
2.3.8 Changamoto katika kutumia Mfumo wa Manunuzi – NEST kwa Mashirika Ya Kibiashara	19
2.4 Uchambuzi wa utekelezaji wa miradi ya uwekezaji iliyotembelewa na kamati.....	20
2.5 Ushiriki katika Semina na warsha Mbalimbali	47

SEHEMU TATU	48
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO	48
3.1 Maelezo ya Jumla	48
3.2 Maoni ya Jumla	48
3.2.1 Changamoto ya upatikanaji wa Mbolea Nchini na Kukosekana kwa Kiwanda cha Uzalishaji katika Kampuni ya Mbolea (TFC.	48
3.2.2 Jukumu la Usimamizi wa Mali za Serikali zililorithiwa na Msajili wa Hazina kutoka Shirika Hodhi la Mashirika ya Umma – CHC	48
3.2.3 Tija ndogo katika uendeshaji wa Mradi wa Mabasi yaendeyo Haraka Dar es Salaam (BRT)	49
3.2.4 Kukosekana kwa mawasiliano ya barabara katika Stesheni za Mizigo kwenye Reli ya Kisasa – SGR	49
3.2.5 Utendaji Usioridhisha wa Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania – TEMESA	50
3.2.6 Changamoto ya Mizania ya Shirika la Ndege Tanzania (ATCL) hivyo kupelekea shirika kupata Hasara.	50
3.2.7 Shirika la Bima la Taifa – NIC kuajiri kwa njia ya mkataba ya muda mfupi badala ya kuwa na ajira za moja kwa moja (Permanent and Pensionable)	50
3.2.8 Changamoto katika kutumia Mfumo wa Manunuzi – <i>NEST</i> kwa Mashirika Ya Kibiashara	51
3.3 Mapendekezo	51
3.3.1 Kukosekana kwa Kiwanda cha Uzalishaji katika Kampuni ya Mbolea (TFC)	51
3.3.2 Kutotekelezwa Ipasavyo kwa Majukumu Yaliyorithiwa Kutoka Shirika Hodhi la Mashirika ya Umma – CHC.....	52
3.3.3 Tija ndogo katika uendeshaji wa Mradi wa Mabasi yaendeyo Haraka Dar es Salaam (BRT)	54
3.3.4 Kukosekana kwa mawasiliano ya barabara katika Stesheni za Mizigo kwenye Reli ya Kisasa – SGR.....	55
3.3.5 Kusuasua kwa Matumizi ya Mtaji wa Umma katika Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania – TEMESA	56
3.3.6 Changamoto ya Mizania ya Shirika la Ndege Tanzania (ATCL) hivyo kupelekea shirika kupata Hasara.	57

3.3.7	Shirika la Bima la Taifa – NIC kuajiri kwa njia ya mkataba badala ya kuwa na ajira za moja kwa moja (Permanent and Pensionable)	57
3.3.8	Changamoto Katika Kutumia Mfumo wa Manunuzi – <i>NEST</i> kwa Mashirika ya Kibiashara	58
3.4	Hitimisho	59
3.4.1	Shukurani	59
3.4.2	Hoja	61
	VIAMBATISHO	63
	Kiambatisho Na. 1	63
	Kiambatisho Na. 2.....	66

TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA (PIC) KUHUSU SHUGHULI ZA KAMATI KWA MWAKA 2023

*(Inatolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni
za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023)*

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma (PIC) kuhusu Shughuli za Kamati kwa kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025. Kanuni hiyo inailazimisha Kamati kuwasilisha Bungeni Taarifa ya Mwaka ya Shughuli zake, kwa madhumuni ya kujadiliwa katika Mkutano wa mwisho wa Bunge kabla ya Mkutano wa Bajeti. Mkutano huu wa Bunge ulioanza tarehe 28 Januari, 2025 ndio Mkutano wa mwisho wa Bunge kabla ya Mkutano wa Bajeti.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma imetekeleza majukumu yake ya kufuatilia uwekezaji katika Mashirika na Taasisi za Umma na Makampuni ambayo Serikali ina hisa. Hivyo, mjadala wa Bunge kwa mambo yanayobainishwa katika Taarifa hii una umuhimu mkubwa katika kuisimamia na kuishauri Serikali kwa lengo la

kuongeza ufanisi katika kusimamia matumizi ya mitaji ya umma ili tija ya uwekezaji iliyokusudiwa iweze kupatikana.

Mheshimiwa Spika, Ili kufuatilia vizuri mtiririko wa Taarifa hii naomba kueleza kwa ujumla kuhusu madhumuni na mawanda yake kama ifuatavyo: -

1.1.1 Madhumuni

Mheshimiwa Spika, taarifa hii inakusudia kueleza yatokanayo na shughuli za Kamati kuhusu uwekezaji wa mitaji ya umma na kuliwezesha Bunge kujadili hali hiyo na kufikia uamuzi kwa mfumo wa hoja Bungeni. Ili kufanikisha azma hiyo, Taarifa hii inaelezea kwa undani shughuli mbalimbali zilizotekelezwa na Kamati kuanzia mwezi Februari, 2024 hadi mwezi Januari, 2025 kama inavyoelekezwa na Kanuni za Kudumu za Bunge. Aidha, shughuli zinazotolewa taarifa ni zile ambazo hazikuwemo kwenye Taarifa ya Kamati iliyowasilishwa Bungeni tarehe 29 Oktoba, 2024 wakati wa Mkutano wa Kumi na Saba wa Bunge.

1.1.2 Mawanda (Scope)

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii inatoa maelezo kuhusu Shughuli za umma zinazosimamiwa na Serikali kwa kutumia mtaji wa umma, Taarifa hii inagusa masuala yafuatayo: -

- (i) Hali ya Mitaji ya Umma na Uwekezaji katika Mashirika ya Umma, Wakala za Serikali au Taasisi nyingine ya Umma; na

- (ii) Hali ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma katika vitega uchumi (*investments*) ambapo Serikali ina hisa chache.

1.2 Muundo wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii inawasilishwa kukidhi masharti ya Kanuni za Bunge, Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge imeweka muundo wa Taarifa hii ambapo inaelekeza kuwa Taarifa iwe na sehemu tatu. Taarifa hii inazingatia sharti hilo na imegawanyika katika sehemu tatu zifuatazo: -

- (i) Sehemu ya kwanza ambayo inatoa maelezo ya jumla, madhumuni ya taarifa, msingi wa Shughuli za Kamati na njia zilizotumika;
- (ii) Sehemu ya pili ambayo inaeleza Shughuli za Kamati na mambo yaliyobainika. Aidha, sehemu hii inafafanua matokeo ya uchambuzi wa taarifa za uwekezaji wa mitaji ya umma; na
- (iii) Sehemu ya tatu inayobainisha maoni ya jumla na mapendekezo ya kutatua changamoto zilizobainika. Sehemu hii pia imehitimisha na kutoa hoja.

1.3 Msingi wa Shughuli za Kamati

Mheshimiwa Spika, msingi wa shughuli zote za Kamati hii ni utekelezaji wa madaraka ya Bunge yaliyofafanuliwa kwenye Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya 1977. Aidha,

Ibara ya 63 (2) ya Katiba imelipa Bunge jukumu la kuisimamia na kuishauri Serikali kwa niaba ya wananchi. Vilevile, Kamati imezingatia Kanuni za Kudumu za Bunge na Sheria ya Msajili wa Hazina (Mamlaka na Majukumu), Sura ya 370.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 11(1) na (2) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge kimebainisha majukumu ya Kamati ambayo ni: -

- (i) Kuchambua na kubaini iwapo utekelezaji wa miradi ya uwekezaji wa umma una ufanisi na kuwa umezingatia taratibu na sheria na miongozo mujarabu ya biashara; na
- (ii) Kuchambua na kujadili taarifa zinazohusu uwekezaji katika mashirika ya umma na kampuni ambazo Serikali ina hisa.

Mheshimiwa Spika, Msingi wa kazi za Kamati unatokana na taarifa zinazohusu uwekezaji katika mashirika ya umma na kampuni ambazo Serikali ina hisa. Katika utekelezaji wa shughuli hizo, Kamati imezingatia: -

- (i) Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977;
- (ii) Sheria ya Ununuzi wa Umma ya Mwaka 2011;
- (iii) Sheria ya Fedha za Umma ya Mwaka 2001;
- (iv) Sheria ya Msajili wa Hazina, Sura ya 370;
- (v) Sheria ya Mashirika ya Umma ya Mwaka 1992; na

(vi) Sheria ya Bajeti ya Mwaka 2015.

Mheshimiwa Spika, kutokana na miongozo hiyo, Kamati ilipokea taarifa za uwekezaji wa mitaji ya umma kwa kila shirika na taasisi kadiri zilivyopangwa kulingana na matokeo ya mapitio ya taarifa kuu za Msajili wa Hazina. Naomba kulijulisha Bunge lako tukufu kuwa, uchambuzi wa taarifa hizo umeiwezesha Kamati kufuatilia uwekezaji wa mitaji ya umma kama inavyoripotiwa.

1.4 Njia zilizotumika (Methodology)

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge, naomba kubainisha njia na mbinu zilizotumika kufanikisha majukumu ya Kamati kama inavyoelekeza. Katika kutekeleza majukumu yake Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma ilitumia njia mbalimbali kama ifuatavyo: -

- (i) Kupokea, kuchambua na kujadili taarifa ya Utendaji ya taasisi na mashirika ya umma ya Msajili wa Hazina kuhusu Ufanisi wa Uwekezaji wa Umma, kwa lengo la kutathimini hali ya uwekezaji, mgawanyo wa uwekezaji na marejesho ya uwekezaji. Uchambuzi wa taarifa hii uliwasilishwa kwenye Taarifa ya Kamati iliyowasilishwa Bungeni tarehe 29 Oktoba, 2024 wakati wa Mkutano wa Kumi na Saba wa Bunge.

- (ii) Kupokea, kuchambua na kujadili taarifa ya Utendaji wa taasisi na mashirika ya umma ya Msajili wa Hazina kuhusu uwekezaji katika taasisi na mashirika ya umma. Katika kutekeleza hili, kamati ilikutana na taasisi na mashirika ya umma yapatayo hamsini na sita (56). Orodha ya taasisi na mashirika hayo ni kama inavyoonekana katika **Kiambatisho Na.01** cha taarifa hii
- (iii) Kufanya ziara za ukaguzi wa miradi ya uwekezaji iliyotekelezwa na taasisi na mashirika ya umma. Katika kipindi cha mwezi Machi, 2024, kamati ilifanya ziara za ukaguzi wa miradi ya uwekezaji inayotekelezwa na taasisi na mashirika ya umma katika mikoa ya Manyara, Arusha, Kilimanjaro, Tanga, Dar es Salaam, Mtwara na Morogoro. Mantiki ya ukaguzi huo ni kuiwezesha kamati kufanya tathmini ya utekelezaji wa mradi husika pamoja na kubaini tija ya uwekezaji unaotekelezwa na taasisi hizo. Miradi iliyotembelewa inaonekana katika **Kiambatisho Na. 02** cha Taarifa hii; na
- (iv) Kushiriki mafunzo, semina na warsha mbalimbali kwa lengo la kujifunza na kubadilishana uzoefu na taasisi na mashirika ya umma na wadau mbalimbali.

SEHEMU YA PILI

2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI

2.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa madhumuni ya utaratibu wa kuripoti shughuli za Kamati ni kuliwezesha Bunge kubaini mambo ya kupatiwa ufumbuzi, napenda kubainisha Shughuli zilizotekelezwa. Aidha, nabainisha mambo yaliyobainika wakati wa utekelezaji wa shughuli hizo ili kuliwezesha Bunge kuyajadili.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia dhima na majukumu ya Kamati hii, Shughuli zinazoripotiwa pamoja na yaliyojitokeza zinahusu uwekezaji wa mitaji ya umma. Shughuli hizo ni kama ifuatavyo: -

- (i) Uchambuzi wa taarifa ya Utendaji ya Msajili wa Hazina kuhusu Ufanisi wa Uwekezaji wa Umma na taarifa za uwekezaji wa mitaji ya umma kwa taasisi na mashirika ya umma kwa lengo la kubaini iwapo uwekezaji huo una ufanisi na kwamba, umezingatia taratibu, sheria na miongozo mingine mujarabu ya biashara kama inavyoelekezwa na kifungu cha 11(a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge;
- (ii) Ziara za ufuatiliaji na ukaguzi wa miradi ya uwekezaji wa umma kwa lengo la kubaini iwapo utekelezaji wake unazingatia miongozo ya uwekezaji wa umma; na

(iii) Kupata mafunzo mbalimbali yanayohusu uwekezaji wa mitaji ya umma yaliyotolewa na taasisi na mashirika mbalimbali ya umma. Mafunzo hayo yameiwezesha Kamati kutoa ushauri kwa taasisi hizo kwa lengo la kuboresha utendaji wao na kupata tija inayokusudiwa.

2.2 Uchambuzi wa Taarifa za Uwekezaji wa Mitaji ya Umma

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025, Kamati ilifanya uchambuzi wa kina wa taarifa za utendaji wa taasisi na mashirika ya umma hamsini na sita kuhusu hali ya uwekezaji wa mitaji ya umma kwa taasisi hizo. Kamati ilitekeleza jukumu hili kwa lengo la kuliwezesha Bunge kujiridhisha iwapo uwekezaji uliofanywa na Serikali katika taasisi na mashirika hayo una tija na kama umezingatia sheria, taratibu na miongozo mbalimbali ya biashara.

Mheshimiwa Spika, baadhi ya hoja na masuala yaliyochambuliwa kwa kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025 yamekwisharipotiwa kwenye taarifa ya Kamati iliyowasilishwa Bungeni mwezi Oktoba, 2024, iliyokuwa na jumla ya maazimio kumi (10), Kamati inaendelea na ufuatiliaji wa utekelezaji wa maazimio hayo.

2.3 Matokeo ya Uchambuzi wa Utendaji wa Mashirika na Taasisi za Umma Zinazotumia Mitaji ya Umma

Mheshimiwa Spika, Kamati ilichambua utendaji wa taasisi na mashirika ya umma ili kujiridhisha iwapo uwekezaji unaofanyika katika mashirika na taasisi hizo ni wenye ufanisi na iwapo tija ya uwekezaji inapatikana. Matokeo ya uchambuzi huo yalionesha mambo yafuatayo: -

2.3.1 Changamoto ya upatikanaji wa Mbolea Nchini na gharama kubwa inayoingia Kampuni ya Mbolea TFC katika kuagiza Mbolea nje ya Nchi.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati kwa taarifa ya uwekezaji wa Kampuni ya Mbolea Tanzania – *TFC* pamoja na Mamlaka ya Udhubiti wa Mbolea Tanzania – *TFRA* ulibaini kuwa, kwa kipindi cha miaka mitatu mfululizo Nchi yetu imeingiza jumla ya tani 1,708,153 za mbolea (mwaka 2020/21 tani 504,122, mwaka 2021/22 tani 379,927 na mwaka 2022/23 tani 824,104). Aidha, Nchi ilitumia jumla ya shilingi 1.007 trilioni kwa ajili ya kugharimia mbolea hiyo (mwaka 2020/21 Tsh 157,432,378,000, mwaka 2021/22 kiasi cha Tsh 233,475,984,000 na mwaka 2022/23 kiasi cha Tsh 616,250,605,000).

Mheshimiwa Spika, kwa takwimu hizi inadhihirisha kuwepo kwa umuhimu na uhitaji mkubwa wa mbolea nchini lakini pia inabainisha kuwa tunatumia pesa yetu kuchagiza uchumi wa nchi nyingine (uchumi wa nje) ikiwa ni pamoja na kuchochea

uzalishaji na pato la taifa kwa mataifa (GDP) na kuwatengenezea ajira. Aidha, kwa sababu zilizokuwa nje ya uwezo wetu kwa baadhi ya nyakati, mbolea imekuwa haifiki kwa wakati hivyo kupishana na misimu ya kilimo jambo ambalo huathiri shughuli za kilimo na kusababisha wakulima wetu kupata tija ndogo.

Mheshimiwa Spika, TFC ilishawahi kufanya shughuli za uzalishaji wa mbolea nchini ambapo ilizalishwa kwa ufanisi na kuweza kutosheleza soko la ndani, vilevile kuuza nje tena kwa bei ambayo ni himilivu na iliyokuwa ikikidhi uwezo wa wakulima wetu. Ni maoni ya Kamati kuwa ufumbuzi wa kudumu wa suala hili ni kujenga kiwanda nchini cha kuchakata mbolea kwa lengo la kupunguza gharama itokanayo na uagizaji wa mbolea. Jambo hili litapunguza bei ya mbolea, kuleta unafuu kwa wakulima na kuongeza ufanisi na tija ya kilimo nchini.

2.3.2 Utekelezaji wa Jukumu la Usimamizi wa Mali za Serikali zililorithiwa na Msajili wa Hazina kutoka Shirika Hodhi la Mashirika ya Umma – CHC

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Msajili wa Hazina imerithi majukumu yaliyokuwa yakitekelezwa na Shirika Hodhi la Mashirika ya Umma (CHC) kama ilivyoelekezwa kupitia Tangazo la Serikali Na.203 lililochapishwa tarehe 27 Juni, 2014. Kwa muktadha huu Ofisi ya Msajili wa Hazina inatekeleza jukumu la Urekebishaji na Ubinafsishaji wa Mashirika ya Umma; Ufuatiliaji na Tathmini ya

mashirika yaliyobinafsishwa; Ukamilishaji wa Ufilisi wa Mashirika ya Umma; Ukusanyaji wa madeni ya yaliyotokana na Ubinafsishaji pamoja na ya iliyokuwa Benki ya Taifa ya Biashara; na Malipo ya madai mbalimbali (Pensheni na Stahiki) ya waliokuwa wafanyakazi wa Mashirika yaliyopitia Urekebishaji au/na Ubinafsishaji.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifahamishwa hatua mbalimbali zilizofikiwa katika utekelezaji wa jukumu hili walilolirithi ikiwemo mashirika 4 yaliyokuwa chini ya usimamizi (de-specification) - TPC, MSCL, ATCL na NIC kuweza kuvuka hatua hiyo na sasa yanweza kujiendesha; kurejesha viwanda 20 kutoka kwa wawekezaji waliokiuka baadhi ya vipengele vya Mikataba ya Mauzo. Kati ya viwanda hivyo 20, viwanda Tisa (9) vimekabidhiwa kwa taasisi za Serikali kwa ajili ya kuviendeleza.

Mheshimiwa Spika, pamoja na jitihada mbalimbali zinazofanywa na Msajili wa Hazina katika kutekeleza jukumu hili Kamati imebaini kuwa Ofisi hii bado haijakamilisha zoezi la kutathimini na kubaini mali zote zilizorithiwa. Aidha, Kamati imebaini kuwa kuna mali ambazo tayari zimeshatambuliwa ila hazijawekewa utaratibu wa kuviendeleza jambo ambalo zimebaki kama mzigo kutokana na kuendelea kuharibika (*depreciation*) na kuiongezea Ofisi gharama za ulinzi ambapo kwa miaka mitatu mfululizo iliyochambuliwa na Kamati Ofisi

imelipa kiasi cha takribani shilingi bilioni 1.218 kwa ajili ya ulinzi wa mali hizo.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia uchambuzi uliofanyika na thamani ya mali zilizorithiwa kutoka CHC, Kamati inamaoni kuwa zifanyike jitihada za makusudi za kukamilisha uhakiki wa mali alizorithi kutoka CHC na iandaliwe mikakati kuzitafutia utaratibu mahususi wa kuziendeleza/kuzitumia ikiwemo kuzitafutia wawekezaji mahiri.

2.3.3 Tija ndogo katika uendeshaji wa Mradi wa Mabasi yaendeyo Haraka Dar es Salaam (BRT)

Mheshimiwa Spika, Wakala wa mabasi yaendeyo haraka – *DART* ulianzishwa kwa madhumuni ya kuhakikisha Jiji la Dar es Salaam linakuwa na usafiri wa uhakika na waharaka ili kuondokana na msongamano wa magari pamoja na kutumia muda mrefu kwa wakazi wa jiji la Dar es Salaam kusafiri kutoka sehemu moja kwenda nyingine. Kwa lengo la kutekeleza dhumuni hilo ulibuniwa mradi wa mabadi yaendeyo haraka Dar es Salaam (BRT). Mradi huo uliwekwa chini ya Wakala wa mabasi yaendeyo haraka (*DART*) ili kusimamia mradi pamoja na miundombinu yake.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kuchambua taarifa za utekelezaji wa mradi huu na kubaini kuwa tija na ufanisi wa mradi huu ni ndogo. Serikali imefanya uwekezaji mkubwa katika awamu tatu ambapo jumla ya shilingi bilioni

847,030,979,399 kwa awamu ya kwanza na ya pili zimetumika na US Dollar 148.2 kwa awamu ya tatu.

Aidha, Kamati imebaini kuwa katika Awamu hizo 3, Awamu ya kwanza Kimara -Kivukoni imekamilika ila matumizi yake ni madogo, Awamu ya Pili Mbagala Rangitatu – Katikati ya jiji imekamilika kwa zaidi ya mwaka mmoja lakini haijapata mwendesaji na Awamu ya Tatu ya Azikiwe na Maktaba - Gongolamboto imefikia asilimia 55 lakini mchakato wa kutafuta mwendesaji haujaanza.

Mheshimiwa Spika, Kamati haioni jitihada za makusudi za kutumia/kuendesha mradi huu wa BRT kwa ukamilifu wake, licha ya Serikali hufanya uwekezaji huu mkubwa ambapo sehemu ya fedha inayotumika ikiwa ni fedha ya mkopo. Jambo hili linafifisha juhudi kubwa inayofanywa na Serikali, ni rai ya Kamati kuwa DART iharakishe kupata watoa huduma kwa awamu zote tatu ili mradi huu uweze kuendesha kwa ukamilifu wake (*full capacity*) ili tija ya uwekezaji wa mtaji wa umma iweze kupatikana.

2.3.4 Kukosekana kwa mawasiliano ya barabara katika Stesheni za Mizigo kwenye Reli ya Kisasa – SGR

Mheshimiwa Spika, mradi wa uwekezaji wa ujenzi wa Reli ya Kisasa (SGR) umekusudia kuchochea uchumi wa nchi kwa kuharakisha huduma za usafirishaji hususani bidhaa. Reli hii inakusudia pia kuunganisha na kuongeza ufanisi na tija ya njia

nyingine za usafirishaji, mathalani njia ya barabara na maji. Ujenzi wa Miundombinu ya reli ya kisasa umezingatia usanifu wa stesheni za mizigo katika maeneo mbalimbali ya mradi.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamatu ilibaini kuwa baadhi ya maeneo yaliyosanifiwa na kujengwa stesheni za mizigo yanakabiliwa na ukosefu wa barabara zinazounganisha stesheni hizo na barabara kuu hali inayoweza kuathiri usafirishaji wa bidhaa kwa njia ya barabara na hivyo kushusha ufanisi na tija ya Reli hiyo.

Mheshimiwa Spika, kwa lengo la kupata ufanisi na tija ya mtaji wa umma uliowekezwa katika mradi huu, Kamati inamaoni kuwa Serikali ihakikishe ujenzi wa reli uende sambamba na ujenzi wa Barabara zinazotoka na kuingia katika vituo vya SGR (SGR stations) ili kurahisisha usafirishaji wa mizigo ikizingatiwa kuwa mapato ya yatokanayo na usafirishaji wa mizigo ndio inatarajiwa kuendesha reli hii ya kisasa.

2.3.5 Utendaji Usioridhisha wa Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania – TEMESA

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kuchambua taarifa za uwekezaji za miaka mitatu mfululizo za taasisi ya TEMESA na kubaini kuwa utendaji wa Wakala kwa kipindi hicho chote haikuwa nzuri. Ilibainika kuwa wakala imekuwa ikijiendesha nje ya viashiria vya utendaji/vigezo vya utendaji vilivyowekwa na Msajili wa Hazina. Baadhi ya vigezo ambavyo wakala imekuwa

nje ni pamoja na kigezo cha ukuaji wa mapato, uwiano wa mapato kwa matumizi, utegemezi wa Ruzuku na Uwiano wa mali za muda mfupi kwa madeni ya muda mfupi.

Aidha, Kamati ilibaini kuwa utendaji usioridhisha wa Wakala umeathiri mtaji wa uendeshaji wa wakala ambao umeshuka kutoka shilingi bilioni 19.8 mwaka 2020/21 hadi shilingi bilioni 1.9 2022/23. Kushuka kwa mtaji wa uendeshaji kumesababishwa na kuongezeka kwa kiasi kikubwa kwa madeni. Kama jitihada za makusudi hazitachukuliwa, ni dhahiri kuwa wakala inaenda kushindwa kutekeleza majukumu yake ya msingi.

Mheshimiwa Spika, inafahamika kuwa huduma za ufundi na umeme zinazotolewa na Wakala ni huduma muhimu sana na zinaweza kuingia katika soko la ushindani na kufanya vizuri jambo ambalo litawaweza kuongeza ufanisi kwa kuzingatia fursa nyingi zilizopo sokoni na hatimaye kuweza kutengeneza faida itakayoiwezesha kupata mapato yatakayoondoa Wakala katika utegemezi wa ruzuku ya serikali na hatimaye kupunguzia Serikali mzigo.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia uchambuzi uliofanyika TEMESA haitoweza kufikia malengo ya kuanzishwa kwake pasipofanyika mabadiliko ya kimuundo na kisheria yatakayotoa fursa ya Wakala kushindana katika soko. Mabadiliko hayo yaende sambamba na kupatiwa mtaji wa awali wa uendeshaji. Ni matarajio ya Kamati kwamba masuala

hayo yakitekelezwa kikamilifu tutakuwa na TEMESA ambayo itaweza kuchangia kwa kiasi kikubwa katika uchumi wa nchi yetu kwa kutoa huduma bora na za kisasa pamoja na kutoa gawio kwa Serikali.

2.3.6 Changamoto ya Mizania ya Shirika la Ndege Tanzania (ATCL).

Mheshimiwa Spika, shirika la ndege Tanzania lilianzishwa kwa lengo kuu la kutoa huduma ya usafiri wa anga ndani na nje ya nchi. Malengo mengine ya kuanzishwa kwa ATCL ni kuwa na mwenendo chanya wa faida; kupanua wigo wa utoaji wa huduma; kuendeleza utoaji wa huduma kwa kuzingatia ubora na usalama; na kuongeza mashirikiano na mashirika mengine ya ndege n.k.

Mheshimiwa Spika, nia njema ya Serikali katika kufanikisha malengo haya inaonekana ambapo kwa miaka tisa tumeshuhudia Serikali ikifanya uwekezaji mkubwa kwa kuanza kununua ndege za shirika na hadi Disemba, 2024 jumla ya ndege kumi na tano (15) zimenunuliwa tena kwa kutumia fedha Taslim.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kuchambua taarifa za uwekezaji za ATCL na kubaini kuwa hali ya kifedha ya shirika sio ya kuridhisha ambayo imepelekea kuathiri mizania ya vitabu vya shirika. Kamati imebaini kuwa gharama za uendeshaji za shirika ni kubwa na zimeendelea kukua kwa

kipindi cha miaka 3 mfululizo na hivyo kuathiri uwiano wa mapato na matumizi ya Shirika na pia kupekekea kuzalisha madeni na pia shirika kupata hasara kwa miaka 3 mfululizo.

Mheshimiwa Spika, kukua kwa gharama za uendeshaji za shirika imechangiwa na gharama za ukodishaji wa ndege kutoka TGFA ambapo kutokana na utaratibu uliopo sasa TGFA ndio mmiliki wa ndege za Serikali na ATCL inalazimika kuzikodi ndege hizo. Katika utekelezaji wa utaratibu huo wa ukodishaji wa ndege ATCL imesababishiwa kuzalisha madeni makubwa ambapo asilimia 95 ya madeni ya shirika ni madai ya TGFA kutokana na ukodishaji wa ndege.

Mheshimiwa Spika, Kamati inataarifa kuwa Serikali inaendelea na mchakato wa kuhamisha ndege kutoka TGFA kuzileta ATCL ili kurahisisha utendaji wa ATCL. Mchakato hii umechukua muda mrefu na ATCL inaendelea kuathirika kutokana na utaratibu uliopo sasa. Kamati ina maoni kuwa Serikali iharakishe kukamilisha mchakato wa kuhamishia ndege kutoka TGFA kuja ATCL ili kulipunguzia shirika gharama za uendeshaji. Jambo hili litaiwezesha Shirika pia kuweza kujitanua katika masoko/nchi ambazo kwa sasa haiwezi kufika.

2.3.7 Shirika la Bima la Taifa – NIC kuajiri kwa njia ya mkataba badala ya kuwa na ajira za moja kwa moja (Permanent and Pensionable)

Mheshimiwa Spika, Shirika la Bima la Taifa kutokana na utendaji wake kwa kipindi kirefu lilikuwa limeainishwa kubinafsishwa na Serikali (Specified) na hivyo kwa muda wote huo ajira za watumishi wake zilibadilishwa na kuwa za mikataba ili Serikali ikamilishe taratibu zake za kulibinafsisha, kwani isingeingia gharama kubwa pamoja na kuliruhusu kujiendesha kama zinavyoendesha kampuni binafsi za bima.

Aidha, mnamo mwaka 2019 baada ya Serikali kuona kuna uimarishwaji katika utendaji wa Shirika, NIC iliondolewa kwenye orodha ya Taasisi zinazopaswa kubinafsishwa na sasa kuwa Shirika la Serikali ambalo linaweza kuendesha kwa taratibu sahihi za Serikali.

Mheshimiwa Spika, baada ya mabadiliko haya NIC inatambulika kama shirika la umma na kwa mujibu wa sheria ya uanzishaji wa mashirika ya umma, waajiriwa wake wanapaswa kuwa watumishi wa ajira za kudumu (parmanent and pensionable). Kwa mujibu wa taarifa za NIC bado wanatumia utaratibu wa ajira za mkataba wa miaka mitatu jambo ambalo Kamati imeona ni changamoto kwani shirika linashindwa kuwaendeleza watumishi wake kimasomo kwakuwa baada kuwajengea uwezo ndani ya miaka mitatu shirika halina uhakika wa kuendelea kuwa nao.

Mheshimiwa Spika, watumishi wa NIC wanakosa kujiamini (confidence) katika utendaji wao kutokana na kutokuwa na

uhakika wa ajira baada ya mkataba kuisha jambo ambalo linaathiri pia ufanisi wa kampuni.

Mheshimiwa Spika, ni kweli NIC ilipitia vipindi vya mabadiliko kutoka kutaka kubinafsishwa, kuja kurudishwa chini ya Serikali, ambapo kwa vipindi hivyo vya mpito ajira ya makataba ilikuwa sawa, lakini kwasasa NIC ni shirika linalomilikiwa na Serikali kwa asilimia 100, hivyo ni shirika la umma, kuna haja ya kufanyiwa maboredho yatakayoruhusu NIC kuwa na watumishi wa ajira za kudumu. Ni maoni ya Kamati kuwa NIC kwa kushirikiana na Msajili wa Hazina washirikiane na kuhakikisha wanakamilisha kushughulikia mchakato wa kupata vibali vya kuajiri watumishi wa moja kwa moja.

2.3.8 Changamoto katika kutumia Mfumo wa Manunuzi – NEST kwa Mashirika Ya Kibiashara

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati kwa baadhi ya taasisi na mashirika ya umma hasa yanayojiendesha kibiashara bado yanakabiliana na changamoto mbalimbali katika uendeshaji wake ikiwemo changamoto katika kutumia mfumo wa manunuzi – NEST jambo linalowapelekea kushindwa kushindana kwenye soko na hivyo kuathiri mtaji wa umma uliowekezwa kwenye taasisi husika.

Aidham uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kifungu cha Arobaini na Tisa (49) cha Sheria ya manunuzi kinatambua uwepo wa mashirika yanayofanya biashara na kililenga

kuweka utaratibu rasmi wa kutumiwa na mashirika ya umma katika mfumo wa Manunuzi. Sheria hii inaeleza kuwa Mashirika yanayojiendesha Kibiashara yatawekewa utaratibu mahususi wa kufanya manunuzi lakini kanuni zilizotungwa bado zinaonekana kuwa changamoto, kwani bado haziyarahisishii ipasavyo mashirika ya kibiashara katika kufanya manunuzi.

Mheshimiwa Spika, ugumu uliopo sasa katika utekelezaji wa Mfumo wa manunuzi (NEST) unapelekea mashirika ya umma yanayofanya biashara kushindwa kuchangamkia fursa za biashara zinapojitokeza. Baadhi ya Mashirika yanayokabiliwa na changamoto hii ni pamoja na TFC, CPB, NFRA, TTCL, STAMICO, NIC, ATCL n.k.

Mheshimiwa Spika, mashirika haya yanafanya shughuli zake katika soko hivyo kikwazo kama hiki kinawachelewesha na kuwanyima fursa jambo ambalo linakwamisha ufanisi wao na kuathiri tija ya mtaji wa umma uliowekezwa katika mashirika husika. Ni maoni ya Kamati kuwa Serikali ifanye maboresho ya Kanuni hizi ili ziweze kuleta uhalisia na wepesi kwa mashirika ya umma yanayofanya biashara kuweza kutumia mfumo wa manunuzi kwa urahisi na haraka.

2.4 Uchambuzi wa utekelezaji wa miradi ya uwekezaji iliyotembelewa na kamati

Mheshimiwa Spika, mwezi machi, 2024, Kamati ilifanya ziara za kukagua miradi ya uwekezaji ili kujiridhisha kama kuna tija ya

kuwekeza mitaji ya umma katika miradi hiyo. Ziara ilifanyika katika mikoa saba (7) ambayo ni Manyara, Arusha, Kilimanjaro, Tanga, Dar es Salaam, Mtwara na Morogoro na jumla ya miradi kumi na tisa (19) ilikaguliwa. Miradi iliyotembelewa imegawanyika katika maeneo tisa (9) kama ifuatavyo:-

- (i) Miradi ya Umeme;
- (ii) Miradi ya maji;
- (iii) Miradi ya bandari;
- (iv) Mradi wa Bomba la Mafuta (EACOP);
- (v) Miradi ya Ujenzi wa Vitegauchumi/miundombinu na hali ya uendeshaji (NHC, PSSSF, TAA, STENDI YA MSAMVU);
- (vi) Miradi ya Ujenzi wa Makazi na Ofisi (TBA na DAWASA);
- (vii) Miradi ya gesi asilia;
- (viii) Mradi wa reli ya kisasa (SGR); na
- (ix) Miradi wa uzalishaji viwandani.

(a) Miradi ya Umeme

(i) **Mradi wa kituo cha kufua umeme (Hale)**

Mheshimiwa Spika, mradi huu unafanywa matengenezo makubwa ili kuhuisha uwezo wa uzalishaji wa kituo hicho (Megawati 21) kwa mtambo mmoja unaoendeleza uzalishaji umeme. Matengenezo katika mradi huu yalianza mwaka 2016

kwa hatua za awali na utekelezaji wa mkataba ulianza tarehe 30 Agosti, 2022 na unatarajiwa kukamilika Agosti, 2025 kwa ufadhili wa Serikali ya Sweden kupitia SIDA na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa gharama ya TZS 42,707,388,052.6 kwa mgawanyo wa TZS 6,117,772,902 (Lot 1) na TZS 36,589,615,150 (Lot 2). Kwa ujumla mradi huu umefikia 61.45% kwa mgawanyo wa 96.9% (Ujengaji wa njia na uchimbaji wa access tunnel) na 26% ya ukarabati wa miundombinu ya uzalishaji umeme na malipo yamefanyika kwa 50.29% na 15%.

Mheshimiwa Spika, pamoja na hatua ya utekelezaji iliyofikiwa katika mradi huu, bado umekuwa ukikabiliwa na changamoto kama vile kusimama kwa shughuli za mradi kutokana na uwepo wa mvua, vilevile, Kamati imebaini kuwepo kwa ucheleweshwaji wa malipo kwa wakandarasi.

Mheshimiwa Spika, kukamilika kwa mradi huu kutakuwa na manufaa kwakuwa kutasaidia kuongeza kiwango cha umeme kinachozalishwa na kuimarisha gridi ya taifa jambo litakalo ongeza ufanisi wa Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO). Kamati inatoa rai kwa Serikali kuhakikisha inachukua hatua stahiki kutatua changamoto hizo ili kuhakikisha mradi

unakamilika kwa wakati kama ilivyopangwa na hivyo tija iliyokusudiwa kuweza kupatikana.

(ii) **Mradi Wa Usimikaji Wa Mtambo Wa Kufua Umeme - Mtwara (Megawati 20)**

Mheshimiwa Spika, mradi huu uliasisiwa baada ya kubainika hali ya upungufu mkubwa wa umeme katika mikoa ya kusini (Mtwara na Lindi) ikiwa ni jitihada za muda mfupi za kutatua changamoto ya upungufu katika maeneo hayo.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa mradi huu ulianza Desemba 2023 na ulitarajiwa kukamilika tarehe 31 Machi, 2024 kwa gharama ya shilingi bilioni 2.9 ambapo wakati Kamati ilipofanya ziara, mradi ulikuwa umefikia 99% na malipo kufanyika kwa shilingi bilioni 1.6 sawa na 55%. Mradi huu ulitekelezwa na TANESCO kwa kuhamisha mtambo wa TM16 kutoka Ubungo kwenda Mtwara ambao unauwezo wa kuzalisha Megawati 20.

Mheshimiwa Spika, mradi huu unatarajiwa kuimarisha upatikanaji wa umeme katika ukanda wa kusini mwa Tanzania (Lindi na Mtwara) hali itakayowezesha kuibua fursa mbalimbali na kuchochea uchumi na ustawi wa jamii katika ukanda huo. Ni ushauri wa

Kamati kwamba, Serikali ihakikishe malipo ya mkandarasi yanafanyika kwa wakati kwa mujibu wa makubaliano ya mkataba.

(iii) **Miradi ya Usambazaji Umeme Vijijini Awamu ya Tatu Mzunguko Wa Pili (Wakala Wa Nishati Vijijini - REA)**

Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia REA inaendelea kutekeleza shughuli mbalimbali nchini. Katika mikoa ya Manyara na Arusha, Kamati ilitembelea na kukagua miradi ya usambazaji umeme vijijini awamu ya tatu mzunguko wa pili (*Turnkey Phase III Round II*) inayotekelezwa katika vijiji 44. Jumla ya vijiji 28 sawa na asilimia 63.6 vimewashwa umeme na vijiji 16 vya mradi ambavyo ni asimia 36.4 vinaendelea na utekelezaji.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa miradi hii umebainika kukabiliwa na changamoto kama vile baadhi ya wakandarasi kuchelewesha miradi na malalamiko kuhusu ukubwa wa gharama za uunganishaji wa umeme kwa vijiji vilivyopo katika maeneo yenye hadhi za Miji au Manispaa. Hata hivyo miradi hii inatarajiwa kutoa manufaa kwa kufungua fursa za kiuchumi katika sekta mbalimbali hali itakayochochea kasi ya ukuaji wa uchumi katika maeneo ya vijijini, kuimarisha hali ya vipato vya wananchi, kuboresha hali ya huduma na ustawi wa

jamii na kuliongezea wigo wa mapato Shirika la umeme (TANESCO). Ni ushauri wa Kamati kwa Serikali kuhakikisha inawasimamia kwa uthabiti wakandarasi waliopewa kutekeleza shughuli mbalimbali katika miradi hiyo, vilevile kuhakikisha linatatua changamoto ya gharama katika maeneo ya vijiji ili kufanikisha lengo la mradi na kuwezesha upatikanaji wa tija ya uanzishwaji wa miradi hiyo.

(b) Miradi ya Maji

(i) Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Jiji la Arusha (AUWASA)

Mheshimiwa Spika, AUWASA ilikuwa ikisimamia utekelezaji wa mradi wa Maji katika Jiji la Arusha na maeneo mengine yanayohudumiwa na Mamlaka. Utekelezaji wa mradi huo uligharimu kiasi cha TZS bilioni 520. Katika utekelezaji wa mradi, Mamlaka ilikumbana na changamoto mbalimbali hali iliyosababisha ucheleweshwaji katika kukamilisha mradi. Miongoni mwa changamoto hizo ni Kuchelewa kupata msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani (VAT) kwa wakandarasi kipindi cha kuanza utekelezaji wa mradi, ugumu wakati wa kuomba kuongezewa muda kwa msamaha wa kodi (Kuongeza muda wa Government Notice na VAT

Exemption Certificates) zilizokwisha muda wake, Mlipuko wa homa ya mapafu (UVIKO-19), uwepo wa mvua nyingi hususani mwaka 2019 na 2020 zilizoathiri shughuli za mradi, kukosekana kwa maeneo kwaajili ya ujenzi wa miundombinu ya huduma za majisafi na majitaka yaliyotengwa na mipango miji na hivyo kuongeza gharama kwa kulipa fidia, uwepo wa miamba migumu katika maeneo ya mradi wa uchimbaji wa visima na kuchelewa kwa fedha za mchango wa Serikali kwenye mradi.

Mheshimiwa Spika, mradi huu unatarajiwa kuimarisha upatikanaji wa huduma ya maji safi na salama na kuongeza mapato ya mamlaka.

(ii) Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Moshi (MUWSA)

Mheshimiwa Spika, MUWSA inatekeleza majukumu yake ya kutoa huduma za Majisafi na usafi wa Mazingira katika maeneo ya Manispaa ya Moshi, Wilaya ya Hai na Moshi Vijijini kwa mujibu wa Sheria ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Na. 5 ya mwaka 2019, na pia kwa kuzingatia tangazo la Serikali GN No. 573 ya tarehe 5/10/2018 na GN No. 585 ya tarehe 9/08/2019 pamoja na GN. 113/2016. Katika kuboresha utoaji wa huduma kwa wateja, Mamlaka

ilitekeleza mradi wa Majisafi Miwaleni-Njiapanda utakao kuwa na uwezo wa kuzalisha lita za ujazo 2,592,000 na Karanga-Darajani wenye uwezo wa kuzalisha lita za ujazo 3,888,000 ambayo ilianza kati ya tarehe 20/12/2021 na kukamilishwa tarehe 01/03/2023 ambayo iligharimu kiasi cha TZS 2,378,561,732.29 na TZS 789,838,198.00. Hata hivyo, baada ya kutembelea na kukagua miradi hiyo pamoja na kupokea taarifa ya utendaji Kamati ilibaini kukosekana kwa mikakati madhubuti katika ujenzi wa miundombinu ya majitaka na upungufu wa fedha za kutekeleza miradi ya maji.

Mheshimiwa Spika, miradi hii ukiacha kuboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji katika Manispaa ya Moshi na maeneo mengine ya huduma, vilevile itasaidia kuongeza mapato kwa Mamlaka na hivyo kuimarisha uwezo wa kiutendaji na kiuendeshaji.

(iii) Mradi wa Kuboresha Huduma ya Maji Tanga

Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Tanga (Tanga UWASA) ilipanga kutekeleza mradi wa uboreshaji wa Huduma ya Maji Tanga kwa awamu mbili zaidi yaani Awamu ya II na III. Mradi huu ulianzishwa kwa lengo la kukabiliana na changamoto ya maji kutokidhi mahitaji ya huduma

kwa wakazi wa Jiji la Tanga pamoja na Mji wa Muheza na maeneo mengine ya huduma.

Utekelezaji wa mradi kwa Awamu ya II ulianza Septemba 2021 na ulipangwa kutekelezwa kwa uwezo wa ndani chini ya mpango wa *Investment Financing Facility – Output Based Aid (IFF – OBA) for Tanzania Water Utilities*. Awamu hiyo ya mradi ilitarajiwa kukamilika katika kipindi cha miezi 12. Hata hivyo, mradi huu ulichelewa kutokana na uwepo wa baadhi ya changamoto na hivyo kuongezewa muda wa ukamilishwaji katika kipindi cha miezi 20 ambapo ulikamilika kufikia Mei 2023. Utekelezaji wa mradi katika Awamu ya II ulikabiliwa na changamoto mbalimbali ambazo ni Kuchelewa kupata hati ya Msamaha wa Kodi ya ongezeko la thamani (VAT exemption Certificate), uwepo wa miamba migumu katika maeneo ya mradi na kuchelewa kuwasili kwa baadhi ya vifaa (Filtyer noizle na Lamela plates) kutoka China kutokana na vita baina ya China na Taiwan June, 2022 na athari za UVIKO.

Mheshimiwa Spika, baada ya kukamilika kwa Awamu ya II, Awamu ya III ya mradi imepangwa kutekelezwa kupitia uwekezaji wa Hatifungani (Green bond) ili kukusanya kiasi cha TZS Bilioni 53.12

ambayo ilizinduliwa na Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Dkt. Philip Isdor Mpango mnamo tarehe 22/02/2024. Mradi huu pamoja na kuimarisha upatikanaji wa maji katika jiji la Tanga, Muheza na maeneo mengine ya huduma, pia unatarajiwa kuiongezea Mamlaka uwezo wa kimapato na uwezo kiuendeshaji.

(c) Miradi ya bandari

(i) Mradi wa Maboresho ya Bandari ya Tanga

Mheshimiwa Spika, Mradi wa uboreshaji wa Bandari ya Tanga ulitekelezwa chini ya usimamizi wa Mamlaka ya Bandari (TPA). Utekelezaji wa mradi uligawanywa katika awamu mbili (2); awamu ya kwanza ilianza tarehe 01 Oktoba, 2019 hadi 15 Julai, 2022 na awamu ya pili ilianza tarehe 16 Disemba, 2020 na kukamilika 04 Aprili, 2023. Utekelezaji wa mradi huu kwa awamu zote mbili ulifanywa na Mkandarasi M/S China Harbour Engineering Company Ltd (CHEC) na kusimamiwa na Mkandarasi Mshauri M/S NIRAS AS kutoka Denmark kwa kushirikiana na M/S ANOVA ambaye ni mzawa. Utekelezaji wa mradi uligharamiwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa jumla ya TZS 429.1 bilioni, kwa mgawanyo wa TZS 172.3 bilioni

katika awamu ya kwanza na TZS 256.8 bilioni katika awamu ya pili. Utekelezaji wa mradi huo ulichelewa kutokana na kukwamishwa na changamoto ya mlipuko wa UVIKO-19.

Mheshimiwa Spika, mradi huu unatarajiwa kuwa na manufaa mbalimbali ikiwa ni pamoja na kuongezeka kwa uwezo na ufanisi wa bandari kwa kuongeza ukubwa wa Meli na mizigo inayohudumiwa na kuharakisha uhudumiaji wa Meli zinazoiingia na kutoka, kuongeza mapato na kupungua kwa gharama za bandari kutokana na maboresho hayo.

(ii) Mradi wa Maboresho ya Bandari ya Dar Es Salaam (TPA_Dar Es Salaam)

Mheshimiwa Spika, Mradi wa uboreshaji wa Bandari ya Dar es Salaam unatekelezwa na serikali chini ya usimamizi wa Mamlaka ya Bandari (TPA). Mradi huu unatekelezwa kwa awamu mbili: Awamu ya kwanza ililenga kufanikisha upanuzi wa gati kuanzia gati namba 7- hadi 11 ambayo ilianza kutekelezwa katika kipindi cha mwaka 2017 mpaka 2024, na awamu ya pili imekusudia kutekeleza ujenzi wa gati 12-15 ambayo mpaka Kamati ilipotembelea mradi

ulikuwa katika hatua ya kukamilisha upembuzi yakinifu na usanifu wa kina wa ujenzi wa gati hizo.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa mradi huu unakusudia kuongeza ufanisi wa Bandari ya Dar es Salam katika kuhudumia mizigo na kuimarisha utoaji wa huduma zinazokidhi viwango vya Dunia na kuiongezea mapato na uwezo wa kiundeshaji TPA_Dar es Salaam. Ni maoni ya Kamati, Serikali kuhakikisha mradi unatekelezwa katika viwango stahiki na kukamilisha kwa wakati ili kupata tija ya uwekezaji iliyokusudiwa.

(iii) Mradi wa Maboresho ya Bandari ya Mtwara

Mheshimiwa Spika, mradi wa uboreshaji wa Bandari ya Mtwara ulitekelezwa na serikali chini ya usimamizi wa Mamlaka ya Bandari (TPA). Mradi huu ulitekelezwa katika kipindi cha mwaka 2017 hadi mwaka 2024. Mradi uligawanyika katika maeneo matano (5) ambayo ni Ujenzi wa Gati Moja (Wakandarasi: M/S China Railway Construction Engineering Group na China Railway Major Bridge Engineering Group Co.Ltd), Ujenzi wa mita ya kupima mafuta (Mkandarasi: M/S Endress+Hauser kutoka Uswiss kwa ushirikiano na BQ Contractors Ltd kutoka Tanzania), Ununuzi wa Ship to Shore Gantry

Crane (Mkandarasi: M/S Liebherr Container Cranes Ltd kutoka Ireland), Ununuzi wa Boti Moja na Ujenzi wa Barabara inayounganisha Gati Jipya. Utekelezaji wa mradi huu uligharimu kiasi cha TZS 253,584,362,289.78 katika Ujenzi wa Gati Moja, ununuzi wa Ship to Shore Gantry na Ujenzi wa barabara inayounganisha Gati jipya. Pia USD 1,696,068 zilitumika katika manunuzi ya Boti Moja (Pilot Boat) na TZS 43,537,198,818.21 kwaajili ya ujenzi wa mita za kupima mafuta (kwa bandari zote tatu).

Mheshimiwa Spika, mradi huu unatarajiwa kuiongezea Mamlaka mapato, pia kuongeza ufanisi wa kiutendaji na kiuendeshaji katika bandari. Hata hivyo ilibainika kwamba kuna changamoto zinazoweza kushusha ufanisi na tija ya uwekezaji uliofanyika katika bandari ya Mtwara kama vile kukosekana kwa miundombinu ya reli inayotoka maeneo ya kiuchumi katika Kanda ya kusini na kuunganisha na bandari na kutokusomana kwa mipango baina ya taasisi hususani katika miradi ya kimkakati. Ni maoni ya Kamati, kwamba Serikali iweze kuzisimamia taasisi zinazogusa uwekezaji wa kimkakati ili kuimarisha ushirikiano, hivyo kuwa na shabaha ya pamoja kwa lengo la kupata tija stahiki ya miradi inayotekelezwa.

(d) Miradi ya Ujenzi wa Vitegauchumi/miundombinu na hali ya uendeshaji (NHC, PSSSF, TAA);

(i) Jengo la Tatu la Abiria katika Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa (JNIA)

Mheshimiwa Spika, mradi wa ujenzi wa Jengo la Tatu la Abiria katika Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa Julius Nyerere ulitekelezwa katika kipindi cha June 2013 hadi Mei 2019. Jengo hili lilianza kutumika mnamo Agosti 2019 na mashirika ya ndege 19 yaliyokuwa yakitumia Jengo la Pili la Abiria kwa safari za kimataifa. Hata hivyo, mashirika mawili (2) ya ATCL na Precision Air yaliendelea kutumia Jengo la Pili la Abiria kutokana na kufanya safari zake za ndani na zile za kimataifa.

Mheshimiwa Spika, Ukamilishwaji na kuanza kutumika kwa Jengo hilo kumeongeza ufanisi wa shughuli za Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere (JNIA). Hata hivyo uendeshaji wa Jengo la Tatu la Abiria umeendelea kukabiliwa na changamoto ya Upungufu wa watumishi 214 katika maeneo ya uendeshaji, Usalama na Ufundi. Ni maoni ya Kamati kuwa, Serikali itatue changamoto hiyo ili kuimarisha ufanisi katika utendaji na uendeshaji wa TAA.

(ii) Mradi wa Uwekezaji Jengo La Biashara La PSSF (Sam Nujoma-Dar Es Salaam)

Mheshimiwa Spika, Mfuko wa PSSF umekuwa ukifanya uwekezaji kwenye maeneo mbalimbali ya vitega uchumi ikiwa ni miongoni mwa takwa la kisheria kwa lengo la kulinda thamani za fedha za wanachama dhidi ya mfumuko wa bei na kushuka kwa thamani ya fedha ili kuweza kulipa mafao ya wanachama pindi utumishi wao unapokoma kwa mujibu wa sheria. Hivyo katika kutekeleza jukumu la kuwekeza michango hiyo, mnamo Disemba 2015, uliokuwa Mfuko wa Pensheni (PPF) ulianza kutekeleza mradi, ambapo ulisainiwa mkataba wa kandarasi ya ujenzi kati ya kampuni ya Estim Construction Ltd na Mfuko wa PPF kwaajili ya ujenzi wa jengo la kibiashara kwa matumizi ya ofisi, maduka, kumbi za mikutano na maegesho ya magari wenye gharama ya jumla ya TZS 232,389,459,866.68 ikijumuisha VAT. Mpaka kufikia Machi, 2024 kiasi cha TZS 221,012,327,966.20 (asilimia 95) kilikuwa kimelelewa.

Mheshimiwa Spika, ujenzi ulipangwa kutekelezwa katika kipindi cha miezi 36 kuanzia Disemba 17, 2015 hadi Disemba 16, 2018 kwa kutumia Mfumo wa Usanifu, ujenzi na matengenezo baada ya ujenzi

kukamilika (Design, Build and Maintain). Hata hivyo, mradi ulichelewa kwa miezi 12 hali iliyopelekea kukamilika Disemba 2019 kutokana na changamoto ya Uvamizi uliofanywa na wakazi katika eneo la mradi na kusababisha mgogoro uliosimamisha shughuli za utekelezaji wa mradi hadi ulipotatuliwa na Mamlaka (Manispaa ya Ubungo), na kulazimu mkandarasi kuongezewa muda. Kwa mujibu wa masharti ya mkataba, mkandarasi anawajibika kusimamia matengenezo kwa uangalizi kwa kipindi cha miaka Mitano (5) baada ya kukabidhi hati ya ukamilishwaji wa mradi kuanzia Disemba 10, 2019 mpaka Disemba 10, 2024.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unatarajiwa kutoa manufaa mbalimbali ikiwemo kuongeza mapato ya Mfuko, ajira na kukuza uwezo wa kulinda thamani ya fedha za wanachama dhidi ya mfumuko wa bei na kushuka kwa thamani ya fedha kwa kutumia fursa ya fedha za wanachama katika uwekezaji. Ni maoni ya Kamati kwamba, Mfuko uhakikishe unasimamia kwa uthabiti uendeshaji wa mradi huu ili uweze kuwa na ufanisi kwa lengo la kupata tija iliyokusudiwa.

(iii) Uendeshaji Wa Stendi ya Msamvu

Mheshimiwa Spika, mradi huu ulitekelezwa kwa ubia kati ya Halmashauri ya Manispaa ya Morogoro na uliokuwa Mfuko wa Pensheni wa LAPF kupitia kampuni ya pamoja “Joint Venture Company” iliyosajiliwa mwaka 2009 kwa mgawanyo wa hisa kwa asilimia 40 na 60. Mradi wa ujenzi wa stendi ya Msamvu ulikuwa ni hatua ya kwanza ya mradi kutokana na mradi kuwa na hatua mbili ambazo ni ujenzi wa Stendi ya Msamvu na Hoteli ya kisasa. Ujenzi wa stendi ya Msamvu ulianza Januari, 2015 na kukamilika Novemba, 2016 chini ya ukandarasi wa Kampuni ya Group Six International Limited na mshauri mwelekezi ambayo ilikuwa ni Kampuni ya OGM Consultant na Sky Architect. Utekelezaji wa hatua ya kwanza ya mradi huu iligharimu TZS 14.76 bilioni.

Mheshimiwa Spika, kwasasa mradi huu unakabiliwa na changamoto ya kiuendeshaji kutokana na agizo lililotolewa na aliyekuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (Awamu ya Tano) Dkt. John Magufuli la kutaka mradi huu uachwe chini ya umiliki na usimamizi wa Manispaa ya Morogoro hali inayodhoofisha ufanisi na kuleta athari hasi kwa kushusha tija ya mradi. Ni maoni ya Kamati kwamba,

Serikali kwa kuwashirikisha wabia wa mradi itathmini hali ya uendeshaji wa Stendi hii ili kubaini changamoto zinazokabili na kubainisha namna bora ya uendeshaji.

(iv) Miradi ya Shirika la Nyumba la Taifa – NHC (Morocco Square, Kawe 711 Na Samia Housing Scheme)

Mheshimiwa Spika, Shirika la Nyumba la Taifa (NHC) limekuwa likitekeleza miradi mbalimbali ili kutimiza takwa la kisheria la uanzishwaji wake. Katika kipindi cha Machi, 2024 Kamati ilitembelea na kukagua miradi ya Morocco Square, Kawe 711 na Samia Housing Scheme. Ukaguzi ulibaini kwamba utekelezaji wa mradi wa Morocco Square ulioanza mwaka 2014 umefikia asilimia 98, mradi wa Kawe 711 ulioanza mwaka 2014 umefikia asilimia 35 na mradi wa Samia Housing Scheme ulioanza mwaka 2022 umefikia asilimia 54.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa miradi ya Morocco Square na Samia Housing Scheme unaendelea vizuri huku mradi wa Kawe 711 mwaka 2018 ulikumbwa na changamoto ya kukosa kibali cha kukopa kutoka Wizara ya Fedha hali iliyolifanya Shirika kusimamisha ujenzi wa mradi. Kwa sasa mradi unaendelea na utekelezaji tangu Januari, 2024 na unatarajiwa kukamilika mwezi Aprili, 2026.

Mheshimiwa Spika, miradi hii inategemewa kutoa manufaa mbalimbali ikiwemo kupunguza kadhia za makazi kwa wakazi wa Dar es Salaam, kuongeza fursa na kuvutia uwekezaji kutokana na uboreshaji miundombinu ya biashara katika jiji la Dar es Salaam, kuongeza mapato na kuimarisha tija itokanayo na uwekezaji katika Shirika. Ni ushauri wa Kamati kuwa, NHC ihakikishe inatekeleza miradi hiyo katika viwango stahiki na kukamilisha kwa wakati ili kupata tija iliyokusudiwa.

(e) Miradi ya Ujenzi wa Makazi na Ofisi

(i) Wakala wa Majengo Tanzania (TBA)

Mheshimiwa Spika, Wakala wa Majengo Tanzania umekuwa ukitekeleza miradi katika maeneo mbalimbali ya nchi ili kuwezesha watumishi wa umma nchini kupata huduma bora za makazi ili kuwawezesha kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi. Katika kipindi cha Machi 2024, Kamati iliweza kutembelea moja ya mradi wa majengo wa Magomeni kota wenye maeneo manne (A, B, C, D) ya utekezaji na kukagua maendeleo na hatua zilizofikiwa katika kutekeleza mradi huo ulioanza kutekelezwa mwaka 2021. Ukaguzi ulibaini kwamba jengo A na B ujenzi wake umekamilika na jengo C na D yapo katika hatua ya msingi.

Mheshimiwa Spika, mradi huu unatarajiwa kusaidia kupunguza adha ya makazi kwa watumishi wa umma katika Jiji la Dar es Salaam. Vilevile kuiongezea ukwasi na mapato Wakala wa Majengo (TBA) na hivyo kuimarisha uwezo wa kujiendesha. Ni rai ya Kamati kwamba, Wakala uhakikishe mradi huo unatekelezwa kwa ubora stahiki na kukamilika kwa wakati ili tija ya uwekezaji iweze kupatikana.

(ii) Mradi wa Jengo la DAWASA

Mheshimiwa Spika, Mradi wa jengo la Ofisi za DAWASA ulianza kutekelezwa na Mamlaka kuanzia tarehe 13 Aprili, 2015 na ulitarajiwa kukamilika tarehe 12 Aprili, 2017. Mradi huu ulitekelezwa na Mkandarasi M/S China Civil Engineering Construction Company (CCECC) wa China na Mhandisi Mshauri M/S Epitome Architects Ltd kwa gharama ya jumla ya TZS 49,977,205,783.97 kwa mchanganuo TZS 48,979,205,783.97 na TZS 998,000,000. Hata hivyo, kutokana na changamoto mbalimbali zilizojitokeza, muda wa utekezaji wa mradi ulikuwa ukiongezwa na unategemewa kukamilika tarehe 31 Mei, 2024.

Mheshimiwa Spika, kukamilika kwa jengo hili kunatarajiwa kuboresha mazingira ya kazi na kuimarisha ufanisi katika usimamizi wa shughuli na utoaji

wa huduma kwa Mamlaka. Mradi huu ulikabiliwa na changamoto za kuchelewa kwa malipo ya hati za madai kwa Mkandarasi, kwani mpaka mwezi Machi, 2024 Mkandarasi alikuwa akidai TZS 8,239,665,805.62 kwa hati namba 22 na 25 na kuchelewa kwa baadhi ya vifaa vilivyoagizwa nje ya nchi pamoja na mabadiliko ya viwango vya fedha za kigeni kutokana na uwepo wa mlipuko wa ugonjwa wa UVIKO. Ni ushauri wa Kamati kwamba, Serikali ihakikishe inasimamia ili madai ya mkandarasi yalipwe na mradi ukamilike kwa wakati ili tija ianze kupatikana.

(f) Mradi wa Bomba la Mafuta (EACOP)

Mheshimiwa Spika, mradi huu unahusu ujenzi wa bomba la kusafirisha Mafuta ghafi kutoka Hoima (Uganda) mpaka Chongoleani (Tanzania). Mradi huu unahusisha wanahisa wanne (4) ambao ni TPDC (15%), Kampuni ya Taifa ya Mafuta Uganda (UNOC – 15%), Total Energies (62%) na CNOOC (8%) ambao wanaunda Kampuni ya mradi EACOP yenye jukumu la kutekeleza, kusimamia na kuendesha mradi. Utekelezaji wa mradi huu ulianza Januari 2024 ambao upo katika hatua za awali na unatarajiwa kukamilika mwaka 2026.

Mheshimiwa Spika, katika hatua za awali mradi huu umekuwa na manufaa mbalimbali ikiwa ni pamoja na

utoaji wa ajira kwa baadhi ya Watanzania, kuchangia kodi ya serikali, upatikanaji wa ujuzi na uzoefu kwa wazawa, na pia kuchangia kupitia miradi ya uwajibikaji kwa jamii (CSR). Hata hivyo, baadhi ya masuala yalibainika kuwa changamoto katika utekelezaji wa mradi, ambayo ni kama udanganyifu katika kutekeleza dhana ya Ushiriki wa wazawa kwa baadhi ya kampuni (local content), utekelezaji usioridhisha wa miradi ya uwajibikaji kwa jamii (CSR) na ukwepaji wa malipo ya Ushuru wa Halmashauri unaofanywa na Kampuni zilizopewa Zabuni ya kutekeleza mradi huo katika maeneo mbalimbali ya mradi. Ni maoni ya Kamati kwamba, Serikali kuhakikisha inatatua changamoto zilizojitokeza ili mradi uweze kutekelezwa kwa ufanisi na kutoa tija iliyokusudiwa.

(g) Mradi wa Reli ya Kisasa (SGR KIPANDE CHA DAR ES SALAAM – MOROGORO)

Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Shirika la Reli Tanzania (TRC), inatekeleza mradi wa Ujenzi wa Reli mpya ya Kisasa ya Standard Gauge Railway (SGR). Mradi huu umegawanyika katika awamu mbili (Awamu ya Kwanza na awamu ya Pili). Ujenzi wa mradi katika kipande cha Dar es Salaam – Morogoro unaendelea kwa utaratibu wa Sanifu na Jenga (Design and Build) chini ya Wakandarasi kati ya Yapi Merkezi (Uturuki) na Mota Engil (Ureno) kwa

mkataba uliosainiwa tarehe 03 Februari, 2017. Pia, Mhandisi Mshauri na msimamizi wa mradi huu ni KORAIL JV. Ujenzi wa kipande hiki mpaka kukamilika utagharimu kiasi cha Dola za Marekani 1,215,282,000 (pamoja na kodi), na umefikia asilimia 98.9. Kazi zilizokamilika katika kipande hiki ni Ujenzi wa tuta, Ujenzi wa daraja la juu katika jiji la Dar es Salaam, Ujenzi wa Stesheni, Ujenzi wa Madaraja na makalvati, Mifumo ya ishara, mawasiliano na TEHAMA; na Ujenzi wa Miundombinu ya Umeme. Kwa upande wa kazi zinazoendelea ni Ujenzi wa vivuko vya juu (Overpass OP-6, 9 na 11) ambao umefikia asilimia 99; na Ujenzi wa njia ya Reli kuelekea Bandarini (Port Link) ambao umefikia asilimia 74.55.

Mheshimiwa Spika, Shirika linaendelea na maandalizi ya uendeshaji katika hatua mbalimbali kwa kipande cha Dar es Salaam – Dodoma ikiwa ni pamoja na kukamilisha ujenzi wa uzio maalum wa tembo kwa maeneo ya ngerengere, majaribio ya vitendea kazi ambavyo ni pamoja na vichwa na mabehewa, maandalizi ya nguvu kazi na ukamilishaji wa miongozo ya uendeshaji (Operational Manual). Mradi wa Reli ya kisasa unatarajiwa kuwa na matokeo chanya ikiwa ni pamoja na kuongeza ufanisi katika sekta ya uchukuzi na usafirishaji, kuchochea sekta mbalimbali za kiuchumi kama kilimo, biashara n.k na kuongeza uwezo wa

kimapato na kiuendeshaji katika shirika. Ni maoni ya Kamati kwamba, Serikali ihakikishe inasimamia kwa ukaribu utekelezaji wa mradi huu ili uweze kutekelezwa kwa ufanisi na ubora na kukamilika kwa wakati ili kutoa tija inayotarajiwa.

(h) Kiwanda cha Sukari – Mbigiri

Mheshimiwa Spika, mradi wa Kiwanda cha Sukari cha Mbigiri (Mbigiri Estate) ulianzishwa na Kampuni Hodhi ya Mkulazi kwa lengo la kuzalisha sukari ili kupunguza nakisi ya mahitaji ya sukari nchini. Kampuni hii inamilikiwa kwa ubia kati ya Mfuko wa Hifadhi ya Jamii (NSSF) na Shirika la Uzalishaji Mali la Jeshi la Magereza kwa mgawanyo wa 96% na 4%. Utekelezaji wa mradi huo unajumuisha shughuli ambazo zipo katika hatua mbalimbali ikiwa ni pamoja na ulimaji na upandaji wa miwa (93%), Ufungaji wa mifumo ya Umwagiliaji (75%), Ununuzi wa Vifaa na Mitambo (90%), Ujenzi wa barabara (85%) na Ujenzi wa Kiwanda ambao una awamu mbili zinazojumuisha usimikaji wa mitambo ya kuzalisha sukari ya majumbani ambayo imekamilika na usimikaji wa mitambo ya kuzalisha sukari ya viwandani ambao unatarajiwa kukamilika Aprili, 2024.

Mheshimiwa Spika, kukamilika kwa kiwanda hiki kutasaidia kuimarisha uzalishaji na upatikanaji wa sukari

ya majumbani pamoja na sukari ya viwandani. Vilevile, itasaidia kuuongezea mapato Mfuko wa Hifadhi ya Jamii (NSSF) na Shirika la Uzalishaji Mali la Jeshi la Magereza. Hata hivyo, Mradi huo ulikabiliwa na changamoto kama vile Mkandarasi kuchelewa kukamilisha Ujenzi wa Kiwanda, Uwepo wa Mvua za Eli nino na Uwepo wa Mgao wa Umeme kutoka TANESCO. Ni ushauri wa Kamati kwamba, Serikali iwasaidie wawekezaji hao kutatua changamoto hususani changamoto ya kukatika umeme ili kuimarisha ufanisi wa Kiwanda na tija ya uwekezaji.

(i) Mradi wa Kuchakata na Kuzalisha Gesi Asilia

Mheshimiwa Spika, tangu mwaka 2009, mradi wa gesi asilia (Mnazi Bay) ulikuwa ukimilikiwa kwa ubia na Kampuni za M&P (48.06%), Wentworth (31.94%) na TPDC (20% sawa na TZS bilioni 42.7). Hata hivyo, Februari 2024, TPDC iliongeza hisa kwa 20% na kufikia 40%, huku kampuni ya M&P ikiongeza mpaka kufikia 60%. Hivyo kuanzia Februari 2024, umiliki wa mradi wa gesi asilia (Kitalu cha Mnazi Bay) upo kwa ubia wa M&P na TPDC. Kitalu hicho kina mashapo yenye uwezo wa kuzalisha gesi futi za ujazo wa 641 CTF. Pamoja na hilo, TPDC inaendelea kutekeleza mikakati ya kuongeza uzalishaji, uchakataji na usafirishaji katika vitalu vya Mnazi Bay, Songo Songo na Ntorya-Ruvuma ikiwemo kuchoronga visima viwili vya uzalishaji

gesi, kutekeleza shughuli za utafutaji kwa kushirikiana na wawekezaji, kuongeza msukumo wa gesi kwenye visima na mabomba ya gesi, kukarabati kisima cha Songo Songo (SS7) na kusimika mitambo ya kuongeza mgandamizo wa gesi Kitalu cha Songo Songo. Utekelezaji wa mikakati hiyo umeanza mwaka 2024 na utakamilika Disemba 2026 na inatarajiwa kugharimu kiasi cha \$166.25 Milioni.

Mheshimiwa Spika, miradi hii inatarajiwa kuongeza upatikanaji wa gesi asilia nchini, kuchochea uchumi kwa namna tofauti tofauti ikiwemo kuipunguzia Serikali gharama na matumizi ya fedha za kigeni (dollars) katika uagizaji wa nishati kama vile mafuta na PNG. Vilevile itachochea uchumi kwa kuchangia nishati kwa matumizi ya uzalishaji viwandani, na pia kuliongezea mapato na uwezo wa kiundeshaji Shirika (TPDC). Ni maoni ya Kamati kuwa, Serikali ilisimamie Shirika la TPDC ili litekeleze miradi hiyo kwa ufanisi ili tija iliyokusudiwa iweze kupatikana.

Mheshimiwa Spika, katika ziara ya ukaguzi wa miradi ya maendeleo iliyokaguliwa kwa kipindi cha mwezi machi, 2024, Kamati ilitoa ushauri wa jumla ufuatao kwa Serikali:-

- (i) Kuhakikisha madai ya wakandarasi yanalipwa kwa kuzingatia mikataba jambo litakaloiwezesha Serikali

kuepuka mlundikana wa madeni ya wakandarasi na ongezeko la gharama zitokanazo na riba;

- (ii) Kuhakikisha mipango ya utekelezaji wa miradi ya kimkakati inazingatia mawanda ya malengo ya uanzishwaji wa miradi ili iweze kutekelezwa kwa ufanisi kwa lengo la kupata tija stahiki;
- (iii) Kuhakikisha Serikali inaimarisha mifumo ya ukusanyaji wa mapato kwa kuhakikisha mifumo ya Mamlaka ya Mapato (TRA) na taasisi nyingine inasomana ili kuongeza ufanisi katika ukusanyaji na udhibiti wa mapato, pamoja na kuwezesha kuwa na taarifa sahihi na halisi;
- (iv) Kuhakikisha usimamizi wa wakandarasi wanaotekeleza miradi unaimarishwa kwa lengo la kuitekeleza kwa ufanisi na kuikamilisha kwa wakati ili iweze kutoa tija iliyokusudiwa na kwa wakati;
- (v) Kuhakikisha mchakato wa kupata wakandarasi wa utekelezaji wa miradi ya uwekezaji unazingatia ushirikishaji wa wakandarasi wazwa hususani kwenye miradi ya kimkakati ili waweze kupata ujuzi; na
- (vi) Kuhakikisha mpango wa uwajibikaji kwa jamii (CSR) uliopitishwa kwa mujibu wa taratibu unasimamiwa kwa ufasaha ili wakandarasi wautekeleze ipasavyo na hivyo jamii kutambua

manufaa ya miradi jambo litakaloimarisha ulinzi na uendelevu wa miradi husika.

2.5 Ushiriki katika Semina na warsha Mbalimbali

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka mmoja cha utekelezaji wa majukumu ya Kamati, wajumbe walipata fursa ya kushiriki katika semina na warsha mbalimbali ambazo zililenga kuwajengea uwezo. Kamati inawashukuru wadau wote ambao walijitokeza katika kutoa semina za mafunzo na kuwajengea uwezo wajumbe wa kamati. Semina na warsha hizo zimekuwa na manufaa makubwa katika kuongeza uelewa wa wajumbe kuhusu mambo mbalimbali yanayohusu uwekezaji wa mitaji ya umma hivyo kuiwezesha Kamati kutoa ushauri wenye tija. Ni imani ya kamati kuwa ushirikiano huo utaendelea katika kujengea kamati uwezo kwa maslahi mapana ya taifa letu.

SEHEMU TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Kutokana na uchambuzi na ufuatiliaji wa Uwekezaji wa Mitaji ya Umma uliofanywa na Kamati, yapo mambo maalumu yanayotolewa maoni na mapendekezo kwa madhumuni ya kulisaidia Bunge kujadili na kuamua.

3.2 Maoni ya Jumla

3.2.1 Changamoto ya upatikanaji wa Mbolea Nchini na Kukosekana kwa Kiwanda cha Uzalishaji katika Kampuni ya Mbolea (TFC).

Mheshimiwa Spika, Kwa kipindi cha miaka mitatu, mpaka kufikia mwaka 2022/23 jumla ya shilingi 1,007,158,967,000 zilitumika kuagiza mbolea kutoka nje ya nchi. Kiasi hiki kinaweza kubaki nchini kama Serikali kupitia TFC itaamua kujenga kiwanda cha kuzalisha mbolea hapa nchini kama inavyoeleza kwenye malengo ya kuanzishwa kwa TFC.

3.2.2 Jukumu la Usimamizi wa Mali za Serikali zililorithiwa na Msajili wa Hazina kutoka Shirika Hodhi la Mashirika ya Umma – CHC

Mheshimiwa Spika, Msajili wa Hazina alirithi mali zilizokuwa CHC na alipaswa kutekeleza jukumu la kuendeleza mpango wa kuzibinafsisha, lakini kwa kipindi cha miaka 11 kuna baadhi ya mali bado zimebaki pasipo kutumika huku zikichakaa na

kuingiza gharama za ulinzi. Ni maoni ya kamati kuwa Msajili wa Hazina asimamie kikamilifu jukumu hili, ili mali hizo ziweze kuendelezwa na Serikali ipate mapato badala ya kuingia gharama za kuzilinda pasipo kuendelezwa.

3.2.3 Tija ndogo katika uendeshaji wa Mradi wa Mabasi yaendayo Haraka Dar es Salaam (BRT)

Mheshimiwa Spika, nia njema ya Serikali kuamua kutekeleza mradi wa mabasi yaendayo haraka Jijini Dar es Salaam, inafifishwa na uendeshaji wa miradi hii ambapo miundombinu yake inatumika kwa kiwango kidogo jambo ambalo linashusha tija ya uwekezaji huu mkubwa. Ni vema taasisi husika zikaharakisha michakato ya kupata watoa huduma ili waweze kuendesha awamu zote za zilizokamilika kwa ufanisi na tija ya mtaji wa umma uliowekezwa iweze kupatikana.

3.2.4 Kukosekana kwa mawasiliano ya barabara katika Stesheni za Mizigo kwenye Reli ya Kisasa – SGR

Mheshimiwa Spika, changamoto ya kukosekana kwa mawasiliano ya Barabara katika vituo vya mizigo kwenye Reli ya Kisasa – SGR inafifisha tija ya uwekezaji mkubwa uliofanywa na Serikali katika reli ya SGR. Kwa maoni ya Kamati, hali hiyo inahitaji kupatiwa ufumbuzi ili mtaji wa umma unaotumika uweze kuwa na tija na ufanisi.

3.2.5 Utendaji Usioridhisha wa Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania – TEMESA

Mheshimiwa Spika, TEMESA imebainika kuwa utendaji wake hauridhishi jambo lililopelekea kuathirika kwa mtaji wake na kupungua kutoka bilioni 17.5 hadi kufika bilioni 1.9 licha ya kuwa huduma wanazozitoa kuwa na uhitaji kwenye soko. Ni maoni ya Kamati kuwa TEMESA ifanyiwe tathimini na kuandaliwa mpango wa kuibadilisha.

3.2.6 Changamoto ya Mizania ya Shirika la Ndege Tanzania (ATCL)

Mheshimiwa Spika, Shirika la Ndege Tanzania (ATCL) limebainika kupata hasara kwa miaka mitatu mfululizo. Hasara hii inatokana na kuwa na madeni makubwa yanayosababishwa na utaratibu wa ukodishaji wa ndege kutoka TGFA. Hasara inayopatikana inaathiri mizania ya shirika na kushusha sifa nzuri ya shirika (credibility). Kwa maoni ya Kamati, jambo hili linahitaji kupatiwa ufumbuzi ili mtaji wa umma unaotumika uwe na tija na ufanisi na mizania ya vitabu vya shirika ikae sawa.

3.2.7 Shirika la Bima la Taifa – NIC kuajiri kwa njia ya mkataba ya muda mfupi badala ya kuwa na ajira za moja kwa moja (Permanent and Pensionable)

Mheshimiwa Spika, ni utaratibu kuwa na ajira za kudumu kwa taasisi na mashirika ya umma. Kwa kuwa mchakato wa

kulihuisha Shirika la Taifa la Bima ulishakamilika na sasa ni shirika la umma, Ni maoni ya kamati kuwa, Shirika liingie kwenye utaratibu wa ajira za moja kwa moja (za kudumu) kwa lengo la kuleta ustawi kwa watumishi wa shirika ili kuongeza ufanisi na kupata tija ya shirika.

3.2.8 Changamoto katika kutumia Mfumo wa Manunuzi – NEST kwa Mashirika Ya Kibiashara

Mheshimiwa Spika, kwa lengo la kuyawekea wepesi mashirika ya umma yanayojiendesha kibiashara, ni Vema Serikali ikakamilisha kanuni stahiki ili tija ya mtaji wa umma unaowekezwa katika mashirika husika iweze kupatikana.

3.3 Mapendekezo

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza Shughuli za Kamati na maoni ya jumla, naomba kutoa Mapendekezo kama ifuatavyo: -

3.3.1 Kukosekana kwa Kiwanda cha Uzalishaji katika Kampuni ya Mbolea (TFC)

KWA KUWA, mtaji wa umma unaotumika katika Kampuni ya Mbolea Tanzania una lengo la kuwezesha uzalishaji wa mbolea kwa kiwango cha kutosheleza mahitaji nchini na kuuza nje ya nchi, lakini mtaji huo hautumiki hivyo kutokana na kukosekana kwa kiwanda cha uzalishaji wa mbolea;

NA KWA KUWA, kukosekana kwa kiwanda cha uzalishaji mbolea kunasababisha TFC iagize mbolea kutoka nje ya nchi jambo linaloongeza gharama kwa TFC na kukwamisha manufaa ya mtaji unaowekezwa;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali kupitia TFC kwa kushirikiana na Sekta binafsi ijenge kiwanda cha kuzalisha mbolea kwa lengo la kuipunguzia Serikali mzigo wa gharama inayoingia katika kuagiza mbolea, na kuiwezesha TFC kutekeleza malengo mahususi ya kuanzishwa kwake.

3.3.2 Kutotekelezwa Ipasavyo kwa Majukumu Yaliyorithiwa Kutoka Shirika Hodhi la Mashirika ya Umma – CHC

KWA KUWA, Msajili wa Hazina alipewa majukumu ya iliyokuwa CHC ili kuendeleza usimamizi wa mitaji, urekebishaji, ufuatiliaji na tathmini ya mali za umma lakini

- (i) Hajakamilisha tathmini ya mali alizokabidhiwa kutoka CHC jambo linalosababisha watu kutumia mali hizo kwa manufaa binafsi;
- (ii) Hawajatafutwa wawekezaji wanaoweza kubinafsishiwa au kukodishiwa mali hizo zilizotathminiwa; na
- (iii) Yapo mashamba yaliyofanyiwa tathmini ambayo hayatumiki na taasisi nyingine za umma zinayahitaji

kwa shughuli nyingine kama vile kiuchumi, utafiti na kilimo.

NA KWA KUWA, mambo hayo yanasababisha

- (i) Ofisi ya Msajili wa Hazina kuingia gharama za utunzaji wa mali zinazosimamiwa bila matumizi yeyote;
- (ii) Uchakavu wa mali kutokana na kuchelewa kwa mchakato wa kupata wawekezaji;
- (iii) Kukosekana kwa manufaa ya mali zilizofanyiwa tathmini na ambayo yanaweza kutumika kwa shughuli nyingine;
- (iv) Kuingia gharama za ulinzi bila manufaa kwa umma kutokana na kuendelea kwa migogoro baina ya Serikali na wawekezaji binafsi.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Serikali kupitia Msajili wa Hazina ikamilishe tathimini ya kubaini mali zote zilizorithiwa kutoka CHC na ziwe chini ya uangalizi wake;
- (ii) Kwa mali zinazoweza kutolewa kwa wawekezaji ufanyike mchakato wa haraka wa kutafuta wawekezaji ili ziweze kuendelezwa na kutumika, ili kuondoa mzigo wa gharama za ulinzi ambazo zinalipwa huku zikiwa hazizalishi;

- (iii) Mashamba yaliyokuwa chini ya uangalizi wa Msajili wa Hazina yakabidhiwe kwa taasisi za Serikali zenye uhitaji hususani taaasisi za Utafiti na Kilimo;
- (iv) Kwa mali ambazo bado zina migogoro na wawekezaji wake wa awali mfano MOPROCO na Tembo Chip Board, Serikali ikamilishe mchakato wa majadiliano na wawekezaji ili mali hizo zianze kutumika na kuzalisha.

3.3.3 Tija ndogo katika uendeshaji wa Mradi wa Mabasi yaendayo Haraka Dar es Salaam (BRT)

KWA KUWA, mradi wa mabasi yaendayo kasi Dar es Salaam unakabiliwa na changamoto kama vile:-

- (i) Upungufu wa mabasi kwa awamu ya kwanza (Kimara – Kivukoni) yenye mabasi 100 yanayofanya kazi badala ya 305;
- (ii) Kuchelewa kukamilika kwa mchakato wa kumpata mwendeshaji katika awamu ya pili (Mbagala rangitatu – Katikati ya Jiji);

NA KWA KUWA,

- (i) Changamoto hizo zisipotatuliwa, mtaji mkubwa wa umma uliotumika katika ujenzi wa miundombinu utakuwa umepotea;

(ii) Mkopo wa fedha uliotafutwa kwa ajili ya kuwekeza kwenye miundombinu hiyo utarejeshwa bila ya manufaa ya uwekezaji kupatikana;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali isimamie kikamilifu uendeshaji wa mradi huu kwa kuhakikisha awamu zote zilizokamilika zinaendeshwa kwa ufanisi kwa lengo la kupata tija ya uwekezaji mkubwa uliofanywa na Serikali katika mradi huu ikizingatiwa kuwa sehemu ya fedha za kutekeleza mradi huu ni fedha za mkopo na zitahitajika kurejeshwa.

3.3.4 Kukosekana kwa mawasiliano ya barabara katika Stesheni za Mizigo kwenye Reli ya Kisasa – SGR

KWA KUWA, Chumo (Returns) kutokana na mtaji mkubwa uliowekezwa katika SGR linategemea takribani asilimia 90 kutokana na usafirishaji wa mizigo na kwamba usafirishaji huo unategemea muunganiko wa reli na barabara;

NA KWA KUWA, kukosekana kwa miundombinu ya reli na barabara kunapunguza uwezekano wa mapato na ufanisi wa SGR katika kuwezesha chumo la uwekezaji;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali kupitia TARURA na TANROADS iweke miundombinu wezeshi kwa maeneo yote yenye stesheni za mizigo kwa ajili ya kufanikisha mawasiliano ya stesheni hizo na Barabara za kusafirisha mizigo pindi inapofika.

3.3.5 Kusuasua kwa Matumizi ya Mtaji wa Umma katika Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania – TEMESA

KWA KUWA, Mtaji wa umma uliowekezwa kwa Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania ulilenga kuwezesha huduma za kiufundi kwa magari na mitambo ya Serikali;

NA KWA KUWA, mtaji wa uendeshaji wa TEMESA ulikaribia kuisha kwa asilimia 90.4 ambapo uliporomoka kutoka shilingi bilioni 19.8 mwaka 2021/22 hadi shilingi billioni 1.9 mwaka 2022/23 jambo linalosababisha kusuasua kwa matumizi ya mtaji wa umma,

NA KWA KUWA, hali hiyo ni ishara ya kudorora kwa TEMESA jambo linalohitaji mageuzi makubwa na mabadiliko ya sheria.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba

- a) Serikali kupitia Msajili wa Hazina ifanye mapitio ya TEMESA na uandaliwe mpango wa mageuzi kwa lengo la kufufua taasisi na kuiwezesha kujiendesha kwa ufanisi zaidi.
- b) Serikali ifanye mabadiliko ya sheria na TEMESA iingizwe katika taasisi zinazojiendesha kibiashara kwa kuzingatia kuwa aina ya huduma inazotoa ni huduma zinazohitajika sokoni kwa ujumla na si kwa Serikali tu.

3.3.6 Changamoto ya Mizania ya Shirika la Ndege Tanzania (ATCL).

KWA KUWA, imebainika kuwa ATCL inakabiliwa na changamoto kubwa ya mizania ya hesabu zake kuwa vibaya, hali inayotokana na kuendelea kukodi ndege kutoka TGFA na kubebehsa mzigo wa malipo ya matengenezo na ukodishaji;

NA KWA KUWA, jambo hili linasababisha hali ya fedha ya shirika kutoakisi uhalisia na kuvuruga uwezo wa shirika kukopa kwa ajili ya kuendelea kibiashara;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Serikali ikamilishe mchakato wa kuhamisha ndege kutoka TGFA kuja ATCL hadi kufikia Juni, 2025 ili kulipunguzia shirika gharama za uendeshaji na kuweza kujitana katika masoko/nchi ambazo kwa sasa haiwezi kufika; na
- (ii) Serikali ifanye mchakato wa kufuta madeni ya TGFA kwa ATCL kwa lengo la kuweka sawa mizania ya vitabu vya shirika.

3.3.7 Shirika la Bima la Taifa – NIC kuajiri kwa njia ya mkataba badala ya kuwa na ajira za moja kwa moja (Permanent and Pensionable)

KWA KUWA, manufaa ya mtaji wa umma unaowekezwa katika uwekezaji yanategemea uwezo wa watumishi wanaoajiliwa katika taasisi hizo;

NA KWA KUWA, shirika la bima limebainika kukosa mkakati bora wa ajira ya watumishi kwa ajili ya uendeshaji wa shirika jambo linalosababisha:-

- i) Kutumia utaratibu wa kuajiri kwa mikataba ya muda mfupi; na
- ii) Shirika kuwa na watumishi wasiokuwa na uhakika wa ajira yao jambo linaloathiri uwezo wao wa kiutendaji.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali kupitia Msajili wa Hazina isimamie na kuhakikisha NIC inapata vibali vya kuwa na watumishi wa ajira za kudumu kwa lengo la kuleta tija katika usimamizi wa mtaji wa umma uliowekezwa NIC.

3.3.8 Changamoto Katika Kutumia Mfumo wa Manunuzi – NEST kwa Mashirika ya Kibiashara

KWA KUWA, taasisi zote za umma yakiwemo mashirika ya umma yanayotumia mtaji wa umma kujiendesha kibiashara yanalazimika kutumia mfumo wa ununuzi wa NEST ambao una mlolongo usioendana na kasi ya kushindana kibiashara;

NA KWA KUWA, masharti hayo kwa taasisi zinazotumia mtaji wa umma kujiendesha kibiashara yanazinyima uwezo wa kutumia mitaji ya umma ipasavyo kushindana kibiashara na hivyo;

- (i) Kukosa ufanisi katika uendeshaji wa mitaji ya umma;
- (ii) Kutomudu ushindani katika tasnia za biashara zake.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ifanye maboresho ya Kanuni hizi ili ziweze kuleta uhalisia na wepesi, na kukidhi mahitaji ya wakati kwa mashirika ya umma yanayofanya biashara ili kuweza kutumia mfumo wa manunuzi kwa wepesi na haraka na kuyawezesha kuchangamkia fursa za biashara pale zinapojitokeza.

3.4 Hitimisho

3.4.1 Shukurani

Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kukushukuru wewe binafsi kwa uongozi wako makini katika kuliongoza Bunge letu tukufu ikiwa ni pamoja na kunipa fursa ya kuwasilisha taarifa hii hapa Bungeni. Utekelezaji wa majukumu ya kamati umefanikiwa kwa kiasi kikubwa kutokana na maelekezo ya kiti chako ikiwa ni pamoja na ushauri, miongozo na msaada uliotupatia kwa kipindi chote cha mwaka mzima. Pia, naomba nimshukuru Naibu Spika na Wenyeviti wote wa Bunge kwa kukusaidia katika kuendesha Bunge.

Kwa namna ya pekee, napenda kumpongeza Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Samia Suluhu Hassan kwa kuhakikisha kunakuwa na usimamizi bora katika Taasisi na Mashirika ya Umma na kuweka msukumo wa hali ya juu katika kuimarisha uwekezaji wa Umma.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma, kwa kutekeleza majukumu ya kamati hii kwa moyo na uadilifu mkubwa. Aidha, nawapongeza kwa kushiriki kikamilifu katika kuboresha mijadala, maoni na mapendekezo ya kamati na kunipa heshima ya kuiwasilisha taarifa hii mbele ya Bunge lako tukufu. Naomba kuwatambua wajumbe kwa majina yao kama yanavyoonekana hapo chini:-

1. Mhe. Augustine Vumma Hole, Mb – Mwenyekiti
2. Mhe. Mary Fransis Msanja, Mb – M/Mwenyekiti
3. Mhe. Abbas Gulam Tarimba, Mb
4. Mhe. Aeshi Alfan Hillary, Mb
5. Mhe. Aida Joseph Kenani, Mb
6. Mhe. Amina Daud Hassan, Mb
7. Mhe. Assa Nelson Makanika, Mb
8. Mhe. Bonah Ladislaus Kamoli, Mb
9. Mhe. Catherine Valentine Magige, Mb
10. Mhe. Charles Muguta Kajege, Mb
11. Mhe. Dkt. John Danielson Pallangyo, Mb
12. Mhe. Dkt. Pius Stephen Chaya, Mb
13. Mhe. Francis Kumba Ndulane, Mb
14. Mhe. Fratey Gregory Massay, Mb
15. Mhe. George Natany Malima, Mb
16. Mhe. Haji Amour Haji, Mb
17. Mhe. Maryam Azan Mwinyi, Mb

18. Mhe. Matha Nehemia Gwau, Mb
19. Mhe. Nora Waziri Mzeru, Mb
20. Mhe. Zuena Athumani Bushiri, Mb
21. Mhe. Santiel Erick Kirumba, Mb
22. Mhe. Nicholas George Ngassa, Mb
23. Mhe. Angellah Jasmine Kairuki, Mb

Mheshimiwa Spika, Vilevile, naomba kuwashukuru wafanyakazi wote wa Ofisi ya Msajili wa Hazina wakiongozwa na Ndg. Nehemiah Mchechu (Msajili wa Hazina) kwa ushirikiano wa dhati waliutoa kwa kamati. Wamesaidia kushauri namna bora ya kuzifanya taasisi na mashirika ya umma, kuwa na ufanisi katika utendaji na uwekezaji wake kwa lengo la kuleta tija ya uwekezaji wa serikali katika vitega uchumi vyake.

Mheshimiwa Spika, pia napenda kuwashukuru watumishi wote wa Ofisi ya Bunge wakiongozwa na Katibu wa Bunge Ndg. Baraka Idelphonc Leonard, kwa ushirikiano waliutoa ikiwa ni pamoja na kutoa ushauri stahiki na kuiwezesha kamati kutekeleza majukumu yake kikamilifu na kwa wakati.

3.4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, taarifa hii imetokana na uchambuzi wa kina uliofanywa na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma (PIC) kuhusu utekelezaji na usimamizi wa uwekezaji wa mitaji ya umma unaofanywa na taasisi na mashirika ya umma. Maoni na mapendekezo yanayotokana

na uchambuzi huu, yanalenga kuishauri serikali katika eneo la uwekezaji wa mitaji ya umma ili uwekezaji uweze kufanyika kwa ufanisi na hatimaye kuleta tija kwa taifa.

Naomba kutoa hoja kwamba, Bunge sasa liipokee taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma, kuhusu uchambuzi wa uwekezaji wa mitaji ya umma kwa kipindi cha Mwaka 2024, kuijadili na hatimaye kuridhia maoni na mapendekezo yake ili Serikali iweze kuyafanyia kazi.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako sasa lipokee Taarifa ya Kamati na likubali Maoni na Mapendekezo yote ya Kamati kama yalivyo.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Augustine Vumma Hole, Mb

**MWENYEKITI,
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA**

10 Februari, 2025

VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. 1

TAASISI NA MASHIRIKA YALIYOKUTANA NA KAMATI YA UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA KATIKA KIPINDI CHA AGOSTI, 2024 HADI JANUARI, 2025

NA.	JINA LA TAASISI/SHIRIKA
1.	Mamlaka ya Dawa na Vifaa Tiba (TMDA)
2.	Shirika la Viwango Tanzania (TBS)
3.	Wakala wa Usafiri wa Mabasi yaendayo kasi (DART)
4.	Kampuni Tanzu ya UDART
5.	Shirika la Reli Tanzania (TRC)
6.	Shirika la Mawasiliano Tanzania (TTCL)
7.	Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF)
8.	Mfuko wa Fidia wa Wafanyakazi (WCF)
9.	Wakala wa Ufundi na Umeme (TEMESA)
10.	Wakala wa Majengo Tanzania (TBA)
11.	Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii (NSSF)
12.	Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa Watumishi wa Umma (PSSSF)
13.	Shirika la Nyumba la Taifa (NHC)
14.	Watumishi Housing Corporation (WHC)
15.	Bodi ya Nafaka na Mazao Mchanganyiko (CPB)

NA.	JINA LA TAASISI/SHIRIKA
16.	Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya Chakua (NFRA)
17.	TIB Development
18.	Tanzania Commercial Bank (TCB)
19.	Wakala wa Barabara (TANROADS)
20.	Wakala wa Barabara Vijijini (TARURA)
21.	Mamlaka ya Hifadhi za Taifa (TANAPA)
22.	Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro
23.	Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)
25.	Wakala wa Nishati Vijijini (REA)
26.	Mamlaka ya Afya ya Mimea na Viuatilifu Tanzania (TPHPA)
27.	Bodi ya Sukari
28.	Bohari ya Dawa (MSD)
29.	Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA)
30.	Mamlaka ya hali ya Hewa (TMA)
31.	Wakala wa Huduma za Misititu (TFS)
32.	Mamlaka ya Udhubiti wa Mbolea Tanzania (TFRA)
33.	Kampuni ya Mbolea Tanzania (TFC)
34.	Kampuni ya Mbolea Tanzania (TFC)
35.	Taasisi ya Utafiti wa Kilimo Tanzania (TARI)
36.	Wakala wa Mbegu za Kilimo (ASA)
37.	Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania (TIRA)
38.	Shirika la Bima la Taifa (NIC)

NA.	JINA LA TAASISI/SHIRIKA
39.	Mamlaka ya Wanyamapori (TAWA)
40.	Mfuko wa Misitu Tanzania (TaFF)
41.	Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania (TASAC)
42.	Mamlaka ya Udhibiti Mkondo wa Juu wa Petrol (PURA)
43.	Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL)
44.	Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)
45.	Wakala wa Vipimo (WMA)
46.	Bodi ya Usimamizi wa Stakabadhi za Ghala (WRRB)
47.	Mfuko wa Maji (NWF)
48.	Bodi ya Mfuko wa Barabara (RFB)
49.	Bonde la Ziwa Viktoria
50.	Bonde la Mto Wami – Ruvu
51.	Mamlaka ya Maendeleo ya Biashara Tanzania (TANTRADE)
52.	Mamlaka ya Maeneo Maalum ya Uzalishaji kwa Mauzo ya Nje (EPZA)
53.	Bodi ya Mkonge Tanzania (TSB)
54.	Bodi ya Tumbaku Tanzania (TTB)

Kiambatisho Na. 2

JEDWALI KUONYESHA MIRADI YA UWEKEZAJI ILIYOKAGULIWA NA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA (PIC) KATIKA ZIARA YA KAMATI (12 MACHI, 2024 HADI 28 MACHI, 2024)

TAREHE	MRADI	TAASISI	THAMANI YA MRADI (TSH)	HATUA YA UTEKELEZAJI WA MRADI	MUDA WA MRADI KUANZA	MUDA WA MRADI KUKAMILIKA
12 Machi, 2024	Usambazaji wa Umeme Vijijini Awamu ya Tatu Mzunguko wa Pili (Turnkey Phase III Round II) Mkoani Manyara;	REA				
13 Machi, 2024	Maboresho ya huduma ya maji na usafi wa mazingira jiji la arusha na baadhi ya maeneo ya wilaya ya Arumeru unaotekelezwa na Mamlaka ya Maji Safi na Usafi wa Mazingira	AUWASA	520 Bilioni	100%	18 Feb, 2016	15 Mei, 2025

TAREHE	MRADI	TAASISI	THAMANI YA MRADI (TSH)	HATUA YA UTEKELEZAJI WA MRADI	MUDA WA MRADI KUANZA	MUDA WA MRADI KUKAMILIKA
	Arusha.					
	Usambazaji wa Umeme Vijijini Awamu ya Tatu Mzunguko wa Pili (Turnkey Phase III Round II) Mkoani Arusha;	REA				
14 Machi, 2024	Uboreshaji wa miundombinu ya Majisafi na Majitaka Moshi	MUWASA	5,352,771,401.17	80%	20 Disemba, 2021	
15 Machi, 2024	Mradi wa uwekezaji wa "Hale Hydropower Project"	TANESCO	51,883,187,557.21		2016	Agosti, 2025
16 & 17 Machi, 2024	Maboresho ya miundombinu ya maji safi na majitaka Mjini Tanga	TANGA – UWASA	10,558,365,398	100%	Sepemba, 2021	Mei, 2023
	Upanuzi wa Bandari ya Tanga	TPA	429.1 Biloni	100%	01 Okt, 2019	04 Aprili, 2023

TAREHE	MRADI	TAASISI	THAMANI YA MRADI (TSH)	HATUA YA UTEKELEZAJI WA MRADI	MUDA WA MRADI KUWANZA	MUDA WA MRADI KUKAMILIKA
	Ujenzi wa Bomba la Mafuta Ghafi kutoka Uganda hadi Tanzania	TPDC	820 Bilioni (Kiwango cha uchangiaji kwa upande wa Tanzania – Mwanahisa)	87% (amechanga)	Januari, 2024	2026
19 hadi 22 Machi, 2024	Upanuzi wa Bandari ya Dar es Salaam chini ya Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) (DMGP Phase I)	TPA	\$421 Milioni	100%	2017	2024
	Ujenzi wa Nyumba za Wakazi wa Magomeni Kota (Awamu ya 2, Jengo A, B, C, D & E) chini ya TBA	TBA	28.5 Bilioni	Phase 2 = 41.2%	Dec, 2021	-
	Ujenzi wa Nyumba za Makazi Morocco Square	NHC	152,869,028,613.77	98%	2014	31 Machi, 2025
	Ujenzi wa Nyumba za					

TAREHE	MRADI	TAASISI	THAMANI YA MRADI (TSH)	HATUA YA UTEKELEZAJI WA MRADI	MUDA WA MRADI KUANZA	MUDA WA MRADI KUKAMILIKA
	Makazi KAWWE 711		169,003,309,791.94	35%	2014	01 Aprili, 2026
	Ujenzi wa Nyumba za Makazi SAMIA HOUSING SCHEME		48,270,991,000.99	54%	10 Nov, 2022	30 Juni, 2024
	Ujenzi wa Jengo la DAWASA	DAWASA	49,977,205,783.97	96%	Aprili, 2015	Mei, 2024
	Ujenzi wa Jengo la Biashara Sam Nujoma	PSSSF	232,389,459,866.68	100%	Disemba, 2015	Disemba, 2019
	Ujenzi wa Uwanja wa Ndege wa Terminal 3	TAA	560 Bilioni	100%	June, 2013	Mei, 2019
24 & 25 Machi, 2024	Mradi wa uwekezaji wa Uzalishaji na Uchakataji wa Gesi asilia ya Mnazi Bay	TPDC & GASCO	\$166.25 Milioni		2024	Disemba, 2026
	Mradi uwekezaji wa	TPA				

TAREHE	MRADI	TAASISI	THAMANI YA MRADI (TSH)	HATUA YA UTEKELEZAJI WA MRADI	MUDA WA MRADI KUANZA	MUDA WA MRADI KUKAMILIKA
	Mamlaka ya Bandari (TPA) katika upanuzi wa Bandari ya Mtwara;		297,121,561,107.78 Plus \$1,696,068	99%	27 Mei, 2017	2024
	Mradi wa Uwekezaji wa Kuzalisha Umeme MW 20 kwa kutumia Gesi Asilia – Mtwara	TANESCO	3.6 Bilioni	99%	Disemba, 2023	Machi 31, 2024
27&28 Machi, 2024	Mradi wa uwekezaji wa ujenzi wa Reli ya SGR kipande cha Dar es Salaam – Morogoro	TRC	\$1,215,282,000	98.9%	03 Feb, 2017	2024
	Ujenzi na uendeshaji wa Stendi ya Msamvu.	PSSSF	15.53 Bilioni	100%	Januari, 2015	Mei, 2018
	Miradi ya Uwekezaji wa kiwanda cha sukari cha	NSSF	344.47 Bilioni		09 Julai, 2021	Aprili, 2024

TAREHE	MRADI	TAASISI	THAMANI YA MRADI (TSH)	HATUA YA UTEKELEZAJI WA MRADI	MUDA WA MRADI KUANZA	MUDA WA MRADI KUKAMILIKA
	Mbigiri (Mbigiri Estate)					